

EU fondovi mijenjaju hrvatske regije: primjer Virovitičko-podravske županije

Biljaka, Klaudija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:953536>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Klaudija Biljaka

**EU FONDOVI MIJENJAJU HRVATSKE REGIJE:
PRIMJER VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE**

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Klaudija Biljaka

**EU FONDOVI MIJENJAJU HRVATSKE REGIJE:
PRIMJER VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE**

Završni rad

Kolegij: Hrvatsko i europsko gospodarstvo

JMBAG: 10236115

e-mail: kladijabiljaka2002@gmail.com

Mentor: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Komentor: dr. sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University undergraduate study Economics and Business Economics

Klaudija Biljaka

**EU FUNDS CHANGE CROATIAN REGIONS:
THE EXAMPLE OF VIROVITICA-PODRAVINA COUNTY**

Final paper

Osijek, 2024.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELJEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Klaudija Biljaka

JMBAG: 10236115

OIB: 93288694973

e-mail za kontakt: kladijabiljaka2002@gmail.com

Naziv studija: Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: EU fondovi mijenjaju hrvatske regije: primjer Virovitičko-podravske županije

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, 9. rujna 2024. godine

Potpis

SAŽETAK

Unatoč teškim povijesnim i gospodarskim okolnostima koje su pratile Republiku Hrvatsku, članstvo u Europskoj uniji (u nastavku: EU) nedvojbeno ju je približilo razvijenijim zemljama Zapada. Iako je put prema članstvu bio trnovit, pokazao se vrlo isplativim, naročito za slabije razvijene županije poput Virovitičko-podravske. Takve pogodnosti članstva u EU omogućile su ovoj županiji željeni rast i razvoj. Uz pomoć europskih strukturnih i investicijskih fondova, kontinuirano se provode projekti energetske obnove, obnavljaju se povijesni i kulturni objekti, grade objekti od javnog značaja te ulaže u ključne gospodarske grane. Premda su demografski izazovi i visoka nezaposlenost i dalje prisutni, ključno je raditi na njihovom smanjenju i motiviranju stanovništva za ostanak. Budućnost ove županije temelji se na sinergiji očuvane prirode, bogate povijesne baštine i perspektivne poljoprivredne proizvodnje, koju nadopunjuju šumarstvo i prerađivačka industrija. Bolja budućnost je neupitno na vidiku, a već se danas osjeća kroz poboljšanje kvalitete života i ponude koju sufinancira EU.

Ključne riječi: Europska unija, EU fondovi, EU projekti, Virovitičko-podravska županija, sufinanciranje.

ABSTRACT

Despite the difficult historical and economic circumstances faced by the Republic of Croatia, membership of the European Union (hereinafter: EU) has undoubtedly brought the country closer to the more developed countries of the West. Although the road to membership was thorny, it proved to be very beneficial, especially for less developed counties such as Virovitica-Podravine. The benefits of EU membership enabled this country to achieve the desired growth and development. With the help of European structural and investment funds, energy renovation projects are continuously being carried out, historical and cultural buildings are being restored, buildings of public importance are being built and investments are being made in important economic sectors. Although demographic challenges and high unemployment are still present, it is crucial to work on reducing them and motivating the population to stay. The future of this county is based on the synergy of preserved nature, rich historical heritage and promising agricultural production complemented by forestry and manufacturing industries. A brighter future is undoubtedly in sight, and it can already be felt today through the improvement in the quality of life and the offer co-financed by the EU.

Keywords: European Union, EU funds, EU projects, Virovitica-Podravine County, co-financing.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Metodologija rada	2
2.1. Predmet i ciljevi rada	2
2.2. Znanstvene metode	2
3. Razvojni put RH u EU: od pristupanja do punopravnog članstva	3
4. Strateško usmjerenje razvoja EU: kohezijska politika EU	6
4.1. Pojam, obilježja i instrumenti	6
4.2. Kohezijska politika u RH 2014.-2020.	11
5. Ekonomski okvir razvoja Virovitičko-podravske županije 2013.-2023.	14
5.1. Stanovništvo.....	14
5.2. Obrazovanje	17
5.3. Gospodarske grane.....	19
5.4. Prometna infrastruktura	21
5.5. Tržište nekretnina.....	23
5.6. Turizam	24
6. Jesu li i kako EU fondovi promijenili Virovitičko-podravsku županiju?	28
7. Zaključak.....	41
Literatura.....	43
Popis slika	58
Popis tablica	59

1. Uvod

Nakon Domovinskog rata oporavak Republike Hrvatske činio se urednim do nastanka Svjetske financijske krize, koja je poljuljala gospodarstvo i ostavila osjetne posljedice. U svemu tome s dodatnim su se problemima nosile kontinentalne županije pa tako i Virovitičko-podravska županija.

Kao slamka spasa u fazi oporavka pojavilo se pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji. Kako je članstvo donijelo brojne takozvane „članske pogodnosti“, Virovitičko-podravska županija odlučila je iskoristiti ih, osobito natječaje kojima se sufinanciraju važni i financijski iscrpni projekti. Upravo je to tema ovoga rada – pokazati kako se kretao ekonomski razvoj ove županije od početka članstva RH u EU te koje je važne projekte omogućio europski novac.

Rad započinje pojašnjavanjem metodologije rada nakon čega je predstavljen razvojni put Republike Hrvatske prema punopravnom članstvu u Europskoj uniji. Ukratko je objašnjen pristupni proces od podnošenja zahtjeva preko statusa službenog kandidata pa sve do provođenja referenduma i odluke Hrvatskog sabora. Potom je objašnjen pojam kohezijske politike, kao značajne za razvoj manje razvijenih regija unutar Europske unije, te su predstavljeni njeni instrumenti. Peto je poglavlje posvećeno ekonomskom razvoju Virovitičko-podravske županije i analizi kretanja broja stanovništva, stope nezaposlenosti, tržišta nekretnina, prometne infrastrukture i gospodarskih grana. Poglavlje zbog kojeg je i osmišljena tema ovog završnog rada je šesto poglavlje kojim autor analizira i predstavlja najbitnije projekte sufinancirane europskim novcem. U zaključku autor iznosi glavne prednosti i nedostatke ove županije te ističe nastale promjene.

2. Metodologija rada

Pri izradi završnoga rada korištena je stručna literatura iz područja pisanja rada, znanstveni i stručni članci dostupni na Google znalcu i drugim sličnim platformama, statistički podatci preuzeti s Državnog zavoda za statistiku (DZS) i podatci preuzeti s internetske stranice Europski strukturni i investicijski fondovi. Uz to su korištena i Izvješća o stanju gospodarstva Virovitičko-podravske županije, Prostorni planovi i Planovi razvoja te ostali službeni dokumenti dostupni na internetskoj stranici Virovitičko-podravske županije. Za konverziju bivše hrvatske kune u eure korišten je Fina informativni kalkulator.

2.1. Predmet i ciljevi rada

Predmet istraživanja ovog rada je ekonomski razvoj Virovitičko-podravske županije uz potporu financiranja iz EU fondova. Istraživanje obuhvaća analizu razvoja Republike Hrvatske unutar EU, s naglaskom na kohezijske politike, praćenje demografskih i ekonomskih pokazatelja, kao i pregled ključnih projekata sufinanciranih europskim sredstvima. Cilj rada je utvrditi i ilustrirati važnost te utjecaj EU fondova na ekonomski i socijalni razvoj Virovitičko-podravske županije, ističući kako financijska potpora iz EU značajno doprinosi unapređenju kvalitete života i gospodarske održivosti regije.

2.2. Znanstvene metode

Tijekom pisanja rada korištene su metode analize i sinteze, kvantitativna metoda, metoda dokazivanja i kompilacije. Metoda analize omogućava detaljno ispitivanje podataka o utjecaju EU fondova na gospodarski i socijalni razvoj županije. Analiza je uključivala statističke podatke, evaluaciju ekonomskih pokazatelja te analizu projekata financiranih iz EU fondova. Metoda sinteze služila je za povezivanje i objedinjavanje različitih informacija prikupljenih analizom u koherentan pregled koji pokazuje kako su EU fondovi utjecali na regionalni razvoj. Nadalje, kvantitativna metoda uključivala je prikupljanje i analizu brojčanih podataka iz različitih statističkih izvora, poput izvješća Državnog zavoda za statistiku ili EU baza podataka, radi identificiranja trendova i efekata fondova. Korištenje sekundarnih podataka iz pouzdanih izvora bilo je osnova za korištenje metode dokazivanja kako bi se potvrdile hipoteze i argumenti o učincima EU fondova na regionalni razvoj.

3. Razvojni put RH u EU: od pristupanja do punopravnog članstva

Put Republike Hrvatske prema punopravnom članstvu Europske unije (EU) bio je dug i značajan, a ono što ga posebno obilježava jest, svojevrsna, transformacija, otpornost i strateško usklađivanje s europskim normama i vrijednostima. Ovaj završni rad istražuje razvojnu putanju Hrvatske unutar okvira EU-a, ističući ključne prekretnice od početnog procesa pristupanja do sadašnjeg statusa punopravne članice s posebnim naglaskom na Virovitičko-podravsku županiju. Hrvatski put prema članstvu u EU formalno je započeo 2003. godine kada je podnijela zahtjev. Proces je zahtijevao rigorozne političke, gospodarske i pravne reforme za usklađivanje s kriterijima EU-a, poznatim kao kopenhagenski kriteriji, koji obuhvaćaju stabilne institucije koje jamče demokraciju, funkcionalno tržišno gospodarstvo i pridržavanje pravne stečevine EU-a (pravo EU-a). Pregovori su započeli 2005. godine i trajali su sedam godina, tijekom kojih se Hrvatska morala uhvatiti u koštac sa značajnim izazovima kao što su reforme pravosuđa, korupcija te prilagodba zakonodavnog i institucionalnog okvira standardima EU-a. Proces je bio naporan, sa 35 poglavlja pravne stečevine o kojima je trebalo pregovarati, što je zahtijevalo znatnu političku volju i javnu potporu.

Kako Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (2024) navodi, Hrvatska je službeno svoj zahtjev za pristupanje i punopravno članstvo u Europskoj uniji podnijela 21. veljače 2003. godine u Ateni, kada je Grčka predsjedavala Vijeće Europske unije, kojemu se zahtjev podnosi. Nakon podnošenja zahtjeva, u travnju 2003. godine Vijeće Europske unije tražilo je Europsku komisiju da izradi mišljenje o pristiglom hrvatskom zahtjevu, što je u srpnju iste godine popraćeno slanjem upitnika s 4 560 pitanja iz različitih područja, od ustroja države do analize gospodarstva. Odgovori iz upitnika prezentirali su tadašnje stanje Republike Hrvatske, zbog čega je njegovo ispunjavanje potrajalo tri mjeseca, koliki je zadani rok. Upitnik je Europskoj komisiji dostavljen 9. listopada, nakon čega su pristigla dodatna 184 pitanja na koja je trebao biti dostavljen odgovor.

Nakon analize pristiglih odgovora i drugih prikupljenih izvora od država članica, međunarodnih organizacija i neprofitnih udruga, Europska komisija je 20. travnja 2004. godine iznijela pozitivno mišljenje o predanom hrvatskom zahtjevu za članstvo u EU. Time je Europskom vijeću dano

zeleno svjetlo za donošenje službene odluke o otvaranju pregovora o punopravnom članstvu. Tako je Hrvatska 18. lipnja 2004. godine dobila status službenog kandidata te punopravno članstvo u Europskoj uniji. Statusom je dobila jasnu perspektivu članstva i obvezala se provesti sve reforme nužne za pristupanje Europskoj uniji, osim toga omogućeno je i sudjelovanje u programima EU pomoći. U listopadu 2005. godine održavanjem prve sjednice započeli su pristupni pregovori, nakon kojih je započeo analitički pregled hrvatskog zakonodavstva. Pregled je uključivao analizu 35 pregovaračkih poglavlja, orijentiranih na kretanje roba i kapitala, gospodarstvo i djelatnosti, okoliš, znanost, institucije i pravosuđe.

U pristupnim pregovorima sudjelovali su predstavnici Europske komisije, Državno izaslanstvo Republike Hrvatske za pregovore o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji, Pregovaračka skupina za vođenje pregovora, Hrvatski sabor te dodatno uspostavljena tijela od strane Vlade RH. Pregovori su formalno završeni 30. lipnja 2011. godine u Bruxellesu, kada je Republika Hrvatska upoznata s detaljima i uvjetima pristupanja Europskoj uniji. Nakon dogovora i sklapanja Ugovora o pristupanju isti je potpisan od strane najviših dužnosnika do kraja 2011. godine, nakon čega je uslijedio postupak njegovoga potvrđivanja od strane parlamenata država članice i Hrvatske. Od trenutka potpisivanja Ugovora Hrvatska je postala zemlja pristupnica i počela je sudjelovati kao aktivni promatrač rada Vijeća EU i Europskoga parlamenta (Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, 2024).

U Republici Hrvatskoj 22. siječnja 2012. godine održan je referendum o pristupanju Hrvatske EU. Od ukupnoga broja birača 4 504 765 glasalo je njih 43,51 % odnosno 1 960 231 birač, od čega je njih 66,27 % glasao za dok je 33,13 % glasao protiv, ostatak od 0,56 % činili su nevažeći listići (Državno izborno povjerenstvo, 2012). Nastavno na to, Sabor je 9. ožujka 2012. godine jednoglasnom odlukom potvrdio pristupni ugovor između Republike Hrvatske i Europske unije. Ugovor je službeno stupio na snagu 1. srpnja 2013. godine, kada je Hrvatska postala tada 28. članica Europske unije (Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, 2024).

Članstvo je donijelo neposredne prednosti i izazove. Ekonomski gledano, Hrvatska je dobila pristup jedinstvenom tržištu EU, omogućivši slobodan protok roba, usluga, kapitala i radne snage. Strukturni i investicijski fondovi EU postali su dostupni, pružajući ključnu financijsku potporu za

projekte infrastrukture, obrazovanja i regionalnog razvoja. Ta su sredstva bila ključna za modernizaciju hrvatskog gospodarstva, posebno poljoprivrednog i ruralnog sektora, te za jačanje konkurentnosti i inovativnosti. Društveno, članstvo u EU-u olakšalo je mobilnost hrvatskih građana, mogućnosti obrazovanja kroz programe poput Erasmus+ i platformu za kulturnu razmjenu. Također je ojačalo standarde upravljanja, pomažući u jačanju demokratskih institucija i vladavine prava. Iako je postignut značajan napredak, Hrvatska se suočava s tekućim izazovima. Osiguravanje pune apsorpcije i učinkovite upotrebe fondova EU-a i dalje je prioritet, kao i rješavanje demografskih problema kao što su smanjenje broja stanovnika i nezaposlenost mladih. Dodatno, integracija Hrvatske u *Schengenski prostor* i *eurozonu* ključni su ostvareni ciljevi koji će dodatno produbiti njezinu integraciju u okvir EU-a.

Razvojni put Republike Hrvatske u Europskoj uniji, od pristupanja do punopravnog članstva, svjedočanstvo je predanosti nacije europskim integracijama i njezine sposobnosti za provedbu dubokih reformi. Iako je putovanje bilo ispunjeno izazovima, prednosti stabilnosti, gospodarske potpore i međunarodnog položaja naglašavaju vrijednost članstva u EU-u. Kako Hrvatska nastavlja upravljati svojom ulogom u EU-u, spremna je ne samo imati koristi od budućnosti Europe nego i pridonositi njoj. U nastavku slijedi objašnjenje postignutih koristi (ali i naglašavanje izazova) od članstva Hrvatske u EU posebice u području manje razvijenih regija – u ovom slučaju, Virovitičko-podravske županije.

4. Strateško usmjerenje razvoja EU: kohezijska politika EU

Budući da je jedan od glavnih ciljeva EU opstati i razvijati se kao ujedinjena zajednica ravnopravnih članica, aktivne politike trebaju podržavati razvoj svake zemlje i njene regije s posebnim naglaskom na slabije razvijene dijelove. Upravo je to razlog postojanja i stalnog unapređivanja kohezijske politike Unije. Sredstva EU imaju značajan utjecaj na regionalni razvoj pružanjem financijske potpore različitim projektima i inicijativama čiji je cilj smanjenje regionalnih razlika i poticanje gospodarskog rasta. U nastavku će se objasniti kohezijska ili regionalna politika EU s njezinim najvažnijim obilježjima i instrumentima.

4.1. Pojam, obilježja i instrumenti

Kohezijska politika, kako je već i ranije istaknuto, često se smatra sinonimom za regionalnu politiku. Riječ je o investicijskoj politici Europske unije čiji je cilj podržati i postići ravnomjeran razvoj država članica u kontekstu EU, ali i regija na razini pojedinačne članice (Savić i dr., 2015:9). Predstavlja jednu od najstarijih politika EU, utemeljenu šezdesetih godina 20. stoljeća (Medium, 2022). Prema tome, kohezijska politika EU temeljni je okvir čiji je cilj smanjenje razlika između regija diljem EU-a, promicanje uravnoteženog gospodarskog, društvenog i teritorijalnog razvoja. Uvedena 1986. godine i ojačana kasnijim ugovorima, ova politika igra ključnu ulogu u poticanju integracije i osiguravanju da dobrobiti unutarnjeg tržišta dopru do svih sredina/regija Unije. Temeljni cilj kohezijske politike je jačanje gospodarske i socijalne kohezije smanjenjem jaza u razvoju između regija. To je ukorijenjeno u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (TFEU), koji naglašava važnost smanjenja razlika između različitih dijelova Unije. Politika djeluje na načelima solidarnosti i supsidijarnosti. Usmjeravanjem sredstava u manje razvijena područja, pokazuje solidarnost EU-a, istovremeno poštujući načelo supsidijarnosti dopuštajući državama članicama da prilagode intervencije prema lokalnim potrebama. Ovaj dvostruki pristup pomaže osigurati učinkovito rješavanje regionalnih izazova uz promicanje općih ciljeva EU-a. Financiranje kohezijske politike proizlazi iz pet fondova: kohezijskog fonda, fonda za regionalni razvoj, socijalnog fonda, fonda za ruralni razvoj te fonda za pomorstvo i ribarstvo (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024).

Kohezijski fond, kao unaprijed dogovoreni sedmogodišnji financijski okvir, namijenjen je članicama čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku niži od 90 % prosjeka EU. Tekući financijski okvir za razdoblje od 2021. do 2027. godine iznosi 42,6 milijardi eura, što uključuje tehničku pomoć u iznosu 114 milijuna € (Tablica 1.). Okvir je usmjeren na 15 država članica, među kojima su uz Hrvatsku još i Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Grčka, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Slovenija (Europski parlament, 2024a).

Tablica 1. Dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda za razdoblje 2021.–2027. po državi članici

Država članica	Proračun (u mil. €)
Bugarska	1 467
Češka	7 389
Estonija	952
Grčka	3 508
Hrvatska	1 372
Cipar	207
Latvija	1 204
Litva	1 645
Mađarska	3 015
Malta	192
Poljska	10 750
Portugal	3 946
Rumunjska	4 094
Slovenija	834
Slovačka	1 868
Ukupno	42 556*

*uključuje tehničku pomoć u iznosu 114 mil. €

Izvor: izrada autora prema *Europski parlament (2024a)*

Kohezijski fond (CH) zemlje mogu koristiti za financiranje ulaganja u prometnu infrastrukturu, okoliš i održivost. Podrazumijevaju se ulaganja u transeuropsku transportnu mrežu i paneuropske koridore, unaprijeđenje željezničkog prometa i unutrašnjeg plovnog prometa, održivijeg javnog i

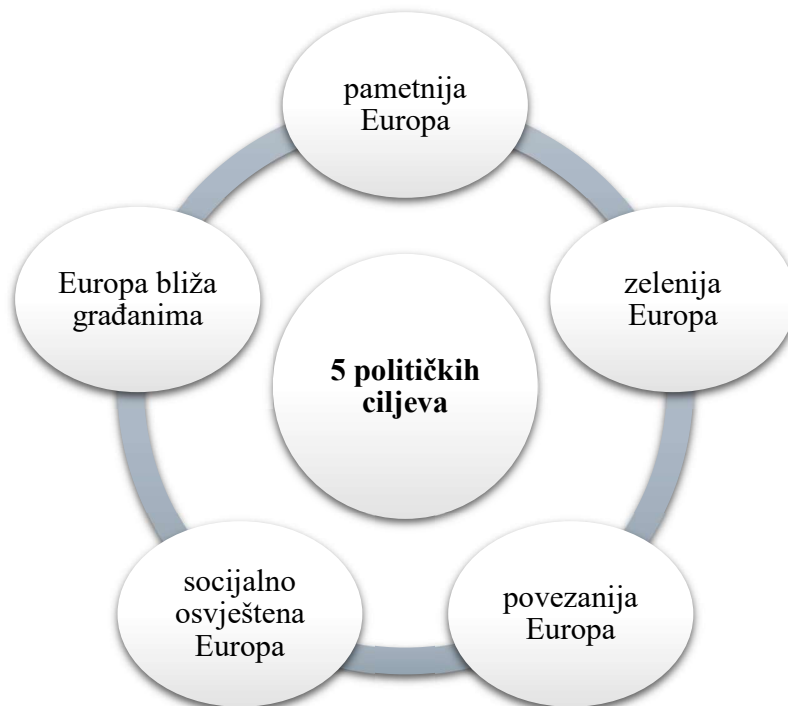
gradskog prijevoza te upravljanje ostalom prometnom infrastrukturom neovisno o tipu prijevoza (Europski parlament, 2024a).

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) usredotočen je na smanjenje ekonomskih razlika podupiranjem inovacija, digitalne agende, malih i srednjih poduzeća (SME) i projekata koji se bave održivošću okoliša. Nije ograničen samo na najslabije razvijene članice nego su sredstva raspoređena u tri skupine – razvijenim, tranzicijskim i manje razvijenim regijama. Razvijenim regijama smatraju se one članice čiji BDP po stanovniku premašuje trenutni EU prosjek, tranzicijske regije imaju BDP po stanovniku između 75 % i 100 % EU prosjeka dok manje razvijene regije bilježe BDP po stanovniku manji od 75 % EU prosjeka (Europski parlament, 2024b). U programskom razdoblju 2021. – 2027. za ta je sredstva dodijeljeno približno 330 milijardi eura, s naglaskom na glavne prioritete poput zelenih i digitalnih prijelaza te uključivog rasta.

Europski socijalni fonda (ESF) ima za cilj poboljšanje prilika za zapošljavanje i obrazovanje, podržavanje socijalne uključenosti i borbu protiv siromaštva. Nosi ključnu ulogu u prijelazu na digitalniju i zeleniju ekonomiju, s fokusom na razvoj ljudskog kapitala. Stoga, ovaj je fond izravno povezan s unaprjeđenjem kvalitete života svakog pojedinca unutar društva te rada i organizacije poduzeća unutar Unije. Financiraju se aktivnosti vezane uz ljudske resurse i tržište rada, socijalnu uključenost u društvo i službe za zapošljavanje. Kontinuirano se ciljevi usmjeravaju na borbu sa svakom diskriminacijom unutar društva, bez obzira na njen uzrok. Ciljano se radi na usavršavanju potrebnih dodatnih vještina kako bi zaposleni zadržali svoje radno mjesto, a nezaposleni postali konkurentniji na tržištu rada. Nezaposlenima je omogućeno dodatno usavršavanje ili prekvalifikacija s ciljem bržeg pronalaska posla i smanjenjem deficita radne snage u pojedinim djelatnostima (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024a). „Operativnim programima se definiraju prioritetne osi, investicijski prioriteti i specifični ciljevi vezani uz investicijske prioritete koji će se financirati iz Europskog socijalnog fonda“ (ESF, 2024). Za razdoblje 2014.-2020. godine definirano je pet prioritetnih osi: zapošljavanje i mobilnost, socijalno uključivanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje, dobro upravljanje i tehnička pomoć (ESF, 2024).

U sklopu kohezijske politike kroz CH, EFRR i ESF nastoji se ispuniti pet političkih ciljeva kroz ispravno usmjeravanje unaprijed ugovorenih postotaka iz fondova. Prema slici 1., politički ciljevi su pametnija, zelenija i povezanija Europa te socijalno osviještena i Europa bliska građanima. Ovi ciljevi imaju za cilj povećati učinkovitost financiranih projekata ciljanjem na najhitnije ekonomske, društvene i ekološke izazove EU-a. Europski parlament (2024) navodi kako postotak ovisi o stupnju razvijenosti – tako razvijene članice moraju uložiti barem 85 % sredstava u digitalni i tehnički napredak odnosno “pametniju Europu“ te održivost. Dalje, od tranzicijskih zemalja očekuje se minimalno ulaganje od 40 % u prvi politički cilj digitalizacije, dok se od slabije razvijenih država očekuje minimalno ulaganje od 25 %. Naglasak se stavlja na ostvarenje prva dva cilja, što će Europsku Uniju učiniti još konkurentnijom, inovativnijom i pametnijom, a istovremeno zelenijom i održivijom Europski parlament (2024b).

Slika 1. Pet političkih ciljeva za EFRR, Europski socijalni fond i Kohezijski fond 2021.-2027.

Izvor: izrada autora prema Europski parlament (2024b)

Pri tome, „pametnija Europa“ usmjerena je na jačanje gospodarske transformacije EU-a kroz inovacije i digitalizaciju. Podržava mala i srednja poduzeća (MSP), istraživanje i inovacije, poduzetništvo i digitalnu tranziciju. Ulaganjem u strategije pametne specijalizacije, cilj je promicati konkurentnost i tehnološki napredak diljem regija, omogućujući im da iskoriste industriju 4.0 i gospodarstva vođena podacima. Zelenija, niskougljična EU ima za cilj poticanje prijelaza na zeleno gospodarstvo podupiranjem energetske učinkovitosti, obnovljive energije, prilagodbe klimatskim promjenama i prevencije rizika. Također naglašava održivu urbanu mobilnost i kružno gospodarstvo. Ulaganja u okviru ovog cilja ključna su za smanjenje emisija ugljika i promicanje održivosti okoliša. Kroz tzv. „povezaniju Europu“ nastoji se poboljšati mobilnost i digitalna povezanost diljem EU-a. Promiče razvoj infrastrukture u prometnom sektoru, uključujući cestovni, željeznički i druge načine održivog prometa, te poboljšava širokopojasne i digitalne mreže, posebno u ruralnim i udaljenim područjima. Cilj je osigurati da sve regije imaju pristup visokokvalitetnim mrežama i infrastrukturi, što je ključno za gospodarski rast i integraciju. Socijalno osviještena Europa usmjerena je na jačanje socijalne uključenosti i rješavanje nejednakosti. Podržava pristup kvalitetnom zapošljavanju, obrazovanju, osposobljavanju i cjeloživotnom učenju. Tim naporima EU ima za cilj stvoriti inkluzivnija društva u kojima svi pojedinci mogu u potpunosti sudjelovati u gospodarskom i društvenom životu. U konačnici, „Europa bliža građanima“ naglašava važnost osnaživanja lokalnih zajednica i poticanja održivog urbanog i ruralnog razvoja. Podržava lokalne razvojne strategije i projekte integriranog teritorijalnog razvoja. Poticanjem aktivnog sudjelovanja građana i osiguravanjem da politike odražavaju lokalne potrebe i mogućnosti, ovaj cilj nastoji ojačati otpornost zajednice i poboljšati kvalitetu života. Ovi politički ciljevi usmjeravaju strateško planiranje i raspodjelu sredstava u EU-u, usklađujući regionalne i lokalne projekte sa širim prioritetima EU-a za održiv, uključiv i otporan rast.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) namijenjen je financiranju upravljanja i kontroliranja politike ruralnog razvoja kroz ulaganja u znanje i inovacije, jačanje tržišne konkurentnosti, poticanje ekološke proizvodnje i sprječavanje klimatskih promjena. Koriste ga poljoprivredna poduzeća, sindikati i udruge, kao i udruge za zaštitu okoliša, poljoprivrednici i mladi (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024a). Kako hrvatsko Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (2024) navodi, EPFRR se sastoji od tri

cilja prema kojima su definirane tematske osi. Prvi cilj vezan je uz jačanje konkurentnosti primarnoga sektora, s naglaskom na poljoprivredu i šumarstvo, kroz čiju se prioritetnu os potiče održiv i tržišno usmjeren razvoj djelatnosti. Ulaže se u nova znanja s ciljem stvaranja konkurentnih inovacija, promiče se važnost prerade proizvoda umjesto prodaje sirovina i pruža dodatna potpora poljoprivrednicima u vidu financijskih potpora i prijevremenoga odlaska u mirovinu. Drugi cilj usmjeren je na održivost i zaštitu okoliša tako druga os potiče financiranje aktivnosti namijenjenih očuvanju i obnavljanju poljoprivrednih i šumskih površina te razvoja ekološke poljoprivrede. Treći cilj i njegova os potiču poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i otvaranje novih radnih mjesta u lokalnim poduzećima i turizmu (Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2024).

Fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) za cilj ima ribarstvo učiniti isplativom, konkurentnom, održivom i društveno odgovornom djelatnošću. Nastoji postići integraciju pomorskih politika Unije kako bi homogena unijska pravila olakšala ostvarenje ideje o održivoj, plavoj ekonomiji (Operativni program za pomorstvo i ribarstvo, 2024). Plava ekonomija ili plavo gospodarstvo odnosi se na sve djelatnosti povezane s morima, oceanima i slatkovodnim vodama. Riječ je o djelatnostima koje su izravno povezane s obnovljivim izvorima energije, turizmom, ribarstvom, akvakulturom, pomorstvom i lukama (Ured za publikacije Europske unije, 2022).

4.2. Kohezijska politika u RH 2014.-2020.

U razdoblju od 2014. do 2020. godine Republika Hrvatske je iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova na raspolaganju imala 10,731 milijardu eura (tablica 2). Od čega je čak 8,452 milijarde eura predviđeno za ciljeve kohezijske politike. Za poljoprivredu i ruralni razvoj izdvojeno je 2,026 milijardi eura dok su za ribarstvo izdvojena tek 253 milijuna eura. Ovakva raspodjela sredstava ukazuje kako je prioritetna stavka ulaganje u prometnu infrastrukturu, kako bi se omogućio efikasniji prijevoz ljudi i roba. Važna su i ulaganja u poljoprivrednu proizvodnju i inovacije s ciljem zaštite hrvatskog sela odnosno „kralježnice“ sigurnije i ekonomski suverenoj Hrvatske, kako je naveo premijer Plenković na 4. Danima poljoprivrede, ribarstva i šumarstva (Vlada RH, 2024).

Tablica 2. Raspodjela ESI fondova za RH 2014.-2020.

ESI fond	Alokacija
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.700.499.588,00 €
Kohezijski fond	2.130.755.644,00 €
Europski socijalni fond (ESF)	1.621.046.414,00 €
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500,00 €
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138,00 €
Ukupno	10.731.167.284,00 €

Izvor: preuzeto s ESF (2024a)

Kohezijska politika, promatrajući prethodne pokazatelje, zasigurno značajno utječe na smanjenje regionalnih razlika i poticanje rasta, osobito u manje razvijenim područjima. Ključne značajke kohezijske politike su sljedeće:

1. Programiranje i upravljanje na više razina. Kohezijska politika djeluje na višegodišnjem financijskom okviru sa strukturiranim programskim razdobljima. Svako razdoblje uključuje pregovore o sporazumima o partnerstvu i operativnim programima između Europske komisije i država članica. Utjelovljuje model upravljanja na više razina, koji uključuje institucije EU-a, nacionalne i regionalne vlade i različite dionike, osiguravajući da intervencije odgovaraju lokalnim i regionalnim potrebama.
2. Tematska koncentracija. Nedavne reforme dovele su do tzv. tematske koncentracije, fokusirajući ulaganja na manje, ali utjecajnije tematske ciljeve. To uključuje inicijative za pametne i zelene gradove, tehnološke inovacije, ublažavanje klimatskih promjena i društvenu uključenost.
3. Orijentacija prema rezultatu. Naglasak je pomaknut prema postizanju mjerljivih rezultata, s jasnim prekretnicama i okvirima učinka. Od država članica zahtijeva se da pokažu napredak prema ciljevima na razini cijele EU, potičući odgovornost.
4. Fleksibilnost i pojednostavljenje. Nastojalo se povećati fleksibilnost i smanjiti administrativna opterećenja za korisnike. Pojednostavljene opcije troškova, alati za e-koheziju i jačanje okvira za izgradnju kapaciteta omogućuju učinkovitije upravljanje fondovima.

Moglo bi se zaključiti kako EU fondovi pokreću regionalni razvoj tako što ulaganja u infrastrukturu i inovacije potiču gospodarske aktivnosti, stvaraju radna mjesta i privlače poduzeća, poboljšani promet i digitalna infrastruktura povezuju regije, olakšavajući trgovinu i mobilnost, potpora istraživanju i razvoju pomaže regijama da uvedu inovacije i ostanu konkurentne, sredstva potiču projekte i politike koje se bave pitanjima okoliša i promiču održive prakse, a ulaganja u obrazovanje, osposobljavanje i društvenu uključenost pomažu smanjiti nejednakost i poboljšati kvalitetu života. Općenito, moglo bi se reći kako fondovi EU-a igraju ključnu ulogu u pomaganju regijama da poboljšaju svoj gospodarski učinak i životni standard, promičući uravnoteženiji razvoj diljem EU. Sama tema ovog završnog rada usmjerena je na Virovitičko-podravsku županiju, pa analiza ekonomskog okvira razvoja ove županije slijedi u nastavku.

5. Ekonomski okvir razvoja Virovitičko-podravske županije 2013.-2023.

Gospodarski razvoj višestruk je proces koji ima za cilj poboljšati životni standard i gospodarstvo određenog područja. Uključuje niz aktivnosti, politika i programa osmišljenih za poticanje gospodarskog rasta, smanjenje siromaštva i povećanje ukupnog bogatstva i dobrobiti stanovništva. Pri tome, razvoj regije obuhvaća nekoliko ključnih elemenata koji su međusobno povezani i bitni za održivi napredak. Virovitičko-podravska županija smještena je na sjeverozapadu regije Istočne Hrvatske. Prostire se na 2002,6 km². Sastoji se od trinaest općina i tri grada. Općine su Crnac, Čačinci, Čađavica, Gradina, Lukač, Mikleuš, Nova Bukovica, Pitomača, Sopje, Suhopolje, Špišić Bukovica, Voćin i Zdenci dok su gradovi Orahovica, Slatina i Virovitica, u kojoj je ujedno i sjedište županije (Hrvatska enciklopedija, 2024).

5.1. Stanovništvo

Prema službenom popisu stanovništva iz 2011. godine na području Virovitičko-podravske županije živjelo je 84 836 stanovnika, od toga je 21 291 stanovnik živio na području grada Virovitice. Kako navodi DZS (2011a) najveće općine po broju stanovnika bile su Pitomača (10 059 stanovnika), Suhopolje (6 683 stanovnika) i Špišić Bukovica (4 221 stanovnika). Posljednji popis stanovništva iz 2021. godine ukazuje kako na istom području živi 70 368 stanovnika, što ukazuje na smanjenje od 14 468 stanovnika. Na ove demografske podatke značajno je utjecao ulazak RH u EU, što potvrđuje tablica 3. Vidljiv je porast odseljenoga stanovništva u inozemstvo sve do 2020. godine, kada se proširila pandemija COVID-19. Broj odseljenog stanovništva ponovno nastavlja rasti nakon 2020. godine. Vidljiv je trend porasta doseljenika, koji također isključuje 2020. godinu. Porast doseljenika iz inozemstva potaknut je migracijama radnika iz azijskih zemalja. Broj doseljenika u 2023. godine iznosio je 458 što je za oko 684% više u odnosu na 2013. godinu, kada je RH postala članica EU. Porast doseljenika visok je i u odnosu na 2021. godinu, kada ih je doseljeno 278 (DZS, 2024).

Tablica 3. Vanjske migracije stanovništva Virovitičko-podravске županije 2013.-2023.

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Doseljeni	67	66	99	143	167	180	268	258	278	454	458
Odseljeni	236	443	804	941	1322	1009	998	562	651	758	559

Izvor: izrada autora prema DZS (2016, 2024a)

Smanjenje stanovnika potaknuto je i negativnim prirodnim prirastom, koji je iz godine u godinu sve veći. Prema tablici 4, prirodni prirast 2013. godine iznosio je -382 dok se 2022. godine smanjio na -665, prouzročen je smanjenjem živorođenih kojih je 2013. godine bilo 790, a 2022. godine 541. Vitalni indeks, koji prikazuje broj živorođenih na 100 umrlih, smanjio se sa 67,4 na 44,9. Broj sklopljenih brakova kretao se oko 400 (aritmetička sredina za deset prikazanih godina iznosi 401 sklopljeni brak), s najvećim zabilježenim vrijednostima 2016. (434 sklopljena braka) i 2019. godine (448 sklopljenih brakova). Broj razvedenih brakova kroz godine bilježio je minimalna povećanja i smanjenja. U 2013. godini razveden je 121 brak, najveći broj razvedenih brakova zabilježen je 2018. godine nakon koje je krenuo pad na 91 razvedeni brak 2022. godine. Podatci iz 2023. godine upućuju na poboljšanje demografske slike županije s porastom živorođenih osoba na 574 i smanjenjem umrlih na 1036. Negativan prirodni prirast iznosio je -462, što je poboljšanje u odnosu na godinu ranije. Zabilježeno je smanjenje sklopljenih brakova na 345 i povećanje razvedenih brakova na 98. Promjene su utjecale na smanjenje gustoće naseljenosti sa 42 st/km² (2011.) na 35 st/km² (2021.) (DZS, 2024b).

Tablica 4. Prirodno kretanje stanovništva VPŽ 2013.-2023.

	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Vitalni indeks	Sklopljeni brakovi	Razvedeni brakovi
2013.	790	1 172	-382	67,4	394	121
2014.	737	1 145	-408	64,4	411	127
2015.	693	1 133	-440	61,2	412	122
2016.	686	1 109	-423	61,9	434	123
2017.	646	1 164	-518	55,5	386	130
2018.	690	1 079	-389	63,9	407	144
2019.	632	1 144	-512	55,2	448	125
2020.	654	1 177	-523	55,6	324	125
2021.	675	1 315	-640	51,3	408	109
2022.	541	1 206	-665	44,9	389	91
2023.	574	1036	-462	55,4	345	98

Izvor: izrada autora prema DZS (2018, 2024b)

Dobna struktura stanovništva ukazuje na smanjenje radno sposobnog stanovništva za 11 820 osoba tijekom desetogodišnjeg razdoblja između službenog popisivanja stanovništva (tablica 5). Smanjio se i broj djece od 0 do 14 godina za 3 567 djece dok je broj osoba starijih od 65 godina povećan za 919. Pad broja rođenih kroz godine potaknuo je naglo smanjenje djece u dobi od 0 do 14 godina, što će u budućnosti dodatno utjecati na smanjenje radno sposobnoga stanovništva. Starenje stanovništva i produljenje životnoga vijeka dovode do povećanja udjela stanovništva starijega od 65 godina (DZS, 2021a).

Tablica 5. Dobna struktura stanovništva prema službenim popisima stanovništva iz 2011. i 2021. godine

	Ukupno	0 – 14 godina	Radno sposobno stanovništvo (15 – 64)	65 i više godina
2011.	84 836	13 492	56 797	14 547
2021.	70 368	9 925	44 977	15 466

Izvor: izrada autora prema DZS (2011b, 2021)

Prema privremenim podacima Državnog zavoda za statistiku, u prosincu 2023. godine ukupan broj aktivnog stanovništva u Virovitičko-podravskoj županiji iznosio je 28 719, od čega je 13 377 žena. Od toga je ukupno zaposlen 24 531 stanovnik, odnosno 10 872 žene. Najveća ukupna stopa registrirane nezaposlenosti u RH u prosincu 2023. godine zabilježena je u Virovitičko-podravskoj županiji sa 14,6 %, što je 8,1 % više u odnosu na registriranu stopu nezaposlenosti u RH. Također na istom je području zabilježena i najviša stopa registrirane nezaposlenosti žena, 18,7 %, što je 10,8 % više u odnosu na registriranu stopu nezaposlenosti žena u RH (DZS, 2024c). S ciljem smanjenja stope nezaposlenosti provode se mjere aktivne politike zapošljavanja, u koje je od listopada 2016. godine do prosinca 2023. godine uključeno novih 7 193 osoba s područja Virovitičko-podravške županije. Za mjere je ukupno izdvojeno 29,5 milijuna € – 1,69 mil. € za mjere obrazovanja (1 649 osoba); 5,32 mil. € za potpore za zapošljavanje (1 464 osoba); 7,34 mil. € namijenjenih potporama za samozapošljavanje (785 osoba) (Belobrk, 2024:25).

5.2. Obrazovanje

Vještine i sposobnosti radne snage, poznate kao ljudski kapital, ključne su za gospodarski razvoj. Programi obrazovanja i osposobljavanja ključni su za razvoj ljudskog kapitala. Regije koje ulažu u obrazovanje, strukovno osposobljavanje i institucije visokog obrazovanja obično imaju inovativniju i prilagodljiviju radnu snagu. Ovo ne samo da privlači poduzeća koja traže kvalificirane radnike, već također podupire poduzetništvo i inovacije u regiji. Prema tablici 6, u pedagoškoj godini 2022./23. u 18 ustanova koje provode program predškolskog odgoja bilo je zaposleno 300 zaposlenika i upisano 2 143 djece (DZS, 2023). Županija je uz pomoć Ministarstva poljoprivrede, kroz Fond ruralnog razvoja, uložila 58 milijuna kuna odnosno oko 7 milijuna eura bespovratnih sredstava u financiranje izgradnje i dogradnje 11 vrtića u razdoblju od 2019. do 2022. godine. Time je ukupan kapacitet dječjih vrtića povećan za 412 mjesta odnosno 34 %. Riječ je o vrtićima u Čeralijama, Čačincima, Čađavici, Gornjem Bazju, Gradini, Orahovici, Sopju, Suhopolju, Svetom Đurađu, Velikom Rastovcu i Špišić Bukovici (ICV, 2022a).

U školskoj godini 2022./23. na području Virovitičko-podravške županije u 75 osnovnih škola bio je zaposlen 661 zaposlenik, a upisano 5 487 osnovnoškolaca. U istoj školskoj godini u 17 srednjih škola zabilježena su zaposlena 373 zaposlenika i upisan 2 541 srednjoškolac (DZS, 2023a).

Ukupan broj studenata s prebivalištem u Virovitičko-podravskoj županiji koji su u akademskoj godini 2022./23. bili upisani na veleučilišta, umjetničke akademije, stručne i sveučilišne studije iznosio je 2 039. Na poslijediplomski specijalistički i doktorski studij s prebivalištem u Županiji upisano je njih 79 (DZS, 2023a).

Tablica 6. Upisani u ustanove predškolskog odgoja, osnovne i srednje škole, visokoobrazovne ustanove na području županije te studenti prema prebivalištu u obrazovnoj godini 2022./23.

	Ustanove	Zaposleni	Upisani
Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja	18	300	2 143
Osnovne škole, početak šk. godine	75	661	5 487
Srednje škole, početak šk. godine	17	373	2 541
Studenti upisani na veleučilišta, umjetničke akademije, stručne i sveučilišne studije prema prebivalištu	-	-	2 039
Studenti upisani na poslijediplomski specijalistički i doktorski studij prema prebivalištu	-	-	79

Izvor: izrada autora prema DZS (2023) i Jurić; Kurjaković; Šojat (2023)

Visoka škola u Virovitici 4. srpnja 2007. godine dobila je suglasnost za početak rada, a u jesen iste godine upisana je prva generacija studenata (VPŽ, 2007). Četrnaest godina kasnije, 2021. godine virovitička Visoka škola pod nazivom “Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici“ Odlukom Vlade RH postala je veleučilište pod nazivom “Veleučilište u Virovitici“ (Grad Virovitica, 2021). Veleučilište provodi 5 stručnih prijediplomskih smjerova: Informatički menadžment, Informatički menadžment ruralnog turizma, Poduzetništvo, Programsko inženjerstvo, Telekomunikacije i informatika. Uz to se provode i stručni diplomski studij Destinacijskog menadžmenta i Menadžmenta malih i srednjih poduzeće (Veleučilište u Virovitici, 2024). Od 2020. godine otvoren je Izvanredni sveučilišni preddiplomski studij Ranoga i

predškolskog odgoja i obrazovanja u Slatini, koji predstavlja ispostavu osječkog Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti (Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, 2020).

5.3. Gospodarske grane

Poticanje poduzetništva i podržavanje poslovnog razvoja ključni su za gospodarski rast županije. To uključuje pružanje podrške *startupima*, olakšavanje pristupa financiranju i stvaranje poticajnog okruženja u kojem poduzeća mogu napredovati. Inovacije, kroz istraživanje i razvoj (R&D), jednako su važne jer mogu dovesti do novih proizvoda, usluga i procesa koji povećavaju konkurentnost i produktivnost. Zbog nedostupnosti podataka o zaposlenosti u pravnim osoba prema područjima djelatnosti za 2023. godinu, za potrebe analize koriste se zadnji dostupni podatci iz ožujka 2023. godine.

U ožujku 2023. godine zabilježeno je 3 937 zaposlenih u prerađivačkoj industriji; 1 957 zaposlenih u obrazovanju; 1 699 zaposlenih u trgovini; 1 639 zaposlenih u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi; 1 339 zaposlenih u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu; 1 329 zaposlenih u javnoj upravi i obrani (DZS, 2023b). U skladu s time najviše aktivnih pravnih osoba je u djelatnostima trgovine na veliko i malo te popravaka vozila, 271. U prerađivačkoj industriji aktivno je 227 pravnih osoba, a u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu 133 pravne osobe. Po broju aktivnih pravnih osoba izdvaja se i 147 pravnih osoba u građevinarstvu sa 882 zaposlenih te 354 pravne osobe u ostalim uslužnim djelatnostima sa 166 zaposlenih (DZS, 2023c, 2023b).

Od ukupne površine Virovitičko-podravske županije, 57 % čine obradive poljoprivredne površine (116 614 ha odnosno 1 153 km², što predstavlja 3,81 % obradive poljoprivredne površine RH). Od toga je 991 km² ili 99 240 ha oranica, zbog čega je Virovitičko-podravska županija prva u RH po odnosu oranica i broja stanovnika (VPŽ, 2024). Šumska površina zauzima 66 279 ha, što predstavlja 3,10 % šumske površine RH. Prema tablici 7, od ukupnih obrađenih poljoprivrednih površina, 47.169,19 ha odnosno 65,91 % zasijano je žitaricama, najviše kukuruzom (23.298,81 ha) i pšenicom (15.432,79 ha). Najveći broj poljoprivrednih gospodarstava bavi se uzgojem žitarica. Potom slijede soja s 9.432,73 ha, uljarice sa 7.713,59 ha, kamilica s 3.869,07 ha, duhan s 1.869,83 ha, povrće s 1.184,85 dok na šećernu repu otpada samo 290,52 ha. Virovitičko-podravska županija

vodeća je u RH po uzgoju ljekovitog bilja s preko 65 % od ukupne proizvodnje RH te po uzgoju duhana s 84 % od ukupne proizvodnje RH (Mijok, 2023).

Tablica 7. Uzgoj poljoprivrednih gospodarstva u 2023. godini u ha

	Površina (ha)	Udio u ukupnim površinama
Žitarice	47.169,19	65,91
Soja	9.432,73	13,18
Uljarice	7.713,59	10,77
Kamilica	3.869,07	5,40
Duhan	1.869,83	2,65
Povrće	1.184,85	1,65
Šećerna repa	290,52	0,40
Ukupno	71.556,78	100,00

Izvor: izrada autora prema Mijok (2023)

Govodarstvo predstavlja najvažniju granu stočarstva u Županiji, na 479 gospodarstava u 2023. godini bilo je 20 279 grla goveda (Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, 2024). Uz govedarstvo ističe se i ovčarstvo s 20 891 grlom na 872 gospodarstva, svinjogojstvo sa 13 332 grla na 725 gospodarstava te peradarstvo s proizvodnjom jaja i mesa peradi (Ministarstvo poljoprivrede, 2023). Razvoj poljoprivrede ograničen je klimatskim nepogodama te vodenim resursima, zbog čega Županija nastoji ulagati u navodnjavanje poljoprivrednih površina kako bi se izbjegle suše i površine učinile plodnijima. Do sada su izvršena i u funkciji četiri projekta navodnjavanja, a šest ih je u postupku izdavanja dozvola, izrade koncepcijskih rješenja i preinvesticijskih studija (Mijok, 2023). Nažalost zbog neizgrađene kanalizacijske mreže dolazi i do zagađenja podzemnih voda što dodatno narušava kvalitetu zemlje i okoliša.

Godišnji županijski program potpora u poljoprivredi u 2023. godini iznosio je 66.361,50 €, a bio je namijenjen malim investicijama u poljoprivrednoj djelatnosti, komasaciji, ekološkoj poljoprivredi, sustavu navodnjavanja, očuvanju pčelinjeg fonda i stočarstvu (Obrtnička komora VPŽ, 2023). U 2023. godini dodatno su izdvojena i financijska sredstva zbog elementarne nepogode olujnoga vjetrova u veljači i ožujku, poplava i tuče u svibnju te tuče u srpnju (Mijok,

2023). Šume predstavljaju priliku za dodatni razvoj drvne industrije koja je najvažnija unutar prerađivačke industrije s udjelom u ukupnim prihodima oko 40 % (Mijok, 2018). Prema Ministarstvu poljoprivrede (2024) na području Županije 40 je pravnih osoba čija je primarna djelatnost prerada drva. U 2023. godini po broju zaposlenika u drvnoj industriji istaknuli su se:

- TVIN d.o.o. sa 338 zaposlenika (Virovitica),
- PAN PARKET d.o.o. sa 152 zaposlenika (Čačinci),
- DRVO-TRGOVINA d.o.o. sa 132 zaposlenika (Slatina),
- JAVOROVIĆ d.o.o. sa 92 zaposlenika (Virovitica),
- AURIC TIMBER d.o.o. sa 63 zaposlenika (Slatina),
- DRVENE KONSTRUKCIJE D.O.O. sa 41 zaposlenikom (Voćin),
- DIVAS drvna industrija d.o.o. sa 26 zaposlenika (Voćin)

(prema Poslovna.hr, 2024a, 2024b, 2024c, 2024d; Company Wall, 2024a, 2024b, 2024c).

Osiguranje ulaganja ključno je za gospodarski razvoj. To uključuje i privlačenje vanjskih ulaganja i mobilizaciju lokalnih resursa. Lokalne/županijske institucije značajno potiču lokalni i regionalni gospodarski rast te međusektorsku suradnju. Pristup financiranju, uključujući kredite, rizični kapital i mikrofinanciranje, ključan je za rast poduzeća i doprinos regionalnom razvoju.

5.4. Prometna infrastruktura

Infrastruktura je okosnica svake regije i ključna je za gospodarski razvoj. To uključuje prometne sustave kao što su ceste, željeznice, zračne luke i javni prijevoz, koji olakšavaju kretanje robe i ljudi. Osim toga, komunalije poput vodoopskrbe, električne energije i telekomunikacija vitalne su za poduzeća i kućanstva. Ulaganja u infrastrukturu mogu značajno povećati produktivnost, privući poduzeća i stvoriti radna mjesta. U rujnu 2023. godine u Virovitičko-podravskoj županiji ukupno je bilo izgrađeno 351,90 km županijskih cesta i 319,79 km lokalnih cesta, ukupno 671,69 km (ŽUC, 2023). Od toga 13,11 % odnosno 88,03 km nije bilo asfaltirano. Postojeće ceste u vrlo su lošem stanju, prema podacima iz 2022. godine 37 % cestovne mreže Virovitičko-podravške županije ocjenjeno je ocjenama od 3 do 5, s tim da ocjena 5 predstavlja najlošiju kvalitetu (Mijok, 2022:63). Uz to kao glavni nedostatak ističe se što Županijom ne prolaze ni autoceste ni brze ceste, što predstavlja problem zbog povoljnog geografskog položaja. Naime, Županija na sjeveru graniči

s Mađarskom (GP Terezino Polje i rijeka Drava), na jugozapadu s Bjelovarsko-bilogorskom županijom (Bilogora), na jugoistoku s Požeško-slavonskom županijom (Papuk i Krndija), na zapadu s Koprivničko-križevačkom županijom (Podravina) te na istoku s Osječko-baranjskom županijom (Ministarstvo gospodarstva, 2024). U travnju 2023. godine krenula je izgradnja državne brze ceste DC12 (Vrbovec – Bjelovar – Virovitica), što je do sada najznačajniji projekt, budući da će po završetku radova vrijeme putovanja iz Virovitice do Zagreba biti značajno smanjeno. Projekt je vrijedan 332 milijuna eura, od čega će oko 80 milijuna eura biti financirano iz Programa konkurentnosti i kohezije 2021. – 2027. Godinama se govori i o izgradnji brze ceste E-661 Balaton – Virovitica – Okučani – Banja Luka – Split, kojom bi došlo do povezanosti Srednje Europe i Jadrana (ICV, 2024a). Javni prijevoz nije organiziran, što predstavlja jedan od većih nedostataka prijevoza ljudi unutar gradova i između odredišta unutar Županije. Jedina vrsta javnog prijevoza koji redovito vozi, u skladu sa školskom godinom, je prijevoz učenika osnovnih i srednjih škola, što sufinancira Virovitičko-podravska županija (Mijok, 2022:63).

Od prosinca 2022. i studentima financira vožnju vlakovima, što je jedna od demografskih mjera kojom se želi pružiti potpora i pomoć (ICV, 2022b). U željezničkom prijevozu dominira prijevoz putnika, dok je teretni prijevoz zanemariv. Kao dominantan željeznički smjer ističe se željeznička pruga R202 (Varaždin – Koprivnica – Virovitica – Osijek – Dalj), poznata i kao Podravska magistrala. Zbog zastarjele željezničke infrastrukture potrebna su visoka ulaganja u modernizaciju, s čime su Hrvatske željeznice već krenule. U 2021. godini završena je obnova poddionice Virovitica – Pitomača (dio R202). U planu su i obnova poddionice Pitomača – Kloštar (R202) duljine 8,5 km te radovi na izgradnji propusta na istoj pruzi. Na pruzi L204 (Banova Jaruga – Pčelić) planirana je obnova dionice Daruvar – Pčelić duljine 41,3 km (VPŽ, 2024b). U veljači 2024. godine izdana je i građevinska dozvola za punionicu baterijskih i hibridnih vlakova, koja će se nalaziti na virovitičkom željezničkom kolodvoru (VPŽ, 2024c).

U riječnom prometu dužina plovnog puta iznosi 75 km, a ističe se rijeka Drava s dva riječna pristaništa – pristanište za šljunak u Kapincima i pristanište u Terezinom Polju. Od zračnog prometa ističe se samo 12 poljoprivrednih letjelišta, od kojih nisu svi u upotrebi (Mijok, 2022:64).

5.5. Tržište nekretnina

Kako navodi Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i imovinsko-pravne poslove (2024) i prema tablici 8, ukupan promet nekretnina na području Virovitičko-podravske županije u 2023. godini iznosio je 1 698 nekretnina. Za poljoprivredna zemljišta sklopljeno je najviše kupoprodajnih ugovora, 703, što je smanjenje od 31,35 % u odnosu na 2022. godinu. Ukupna vrijednost kupoprodaje poljoprivrednih zemljišta iznosila je 2.655.803,75 €. Zatim slijede različite nekretnine sa 614 ugovora o kupoprodaji u ukupnoj vrijednosti od 5.740.203,09 €. Od ostalih najveći su udio imale stambene zgrade/kuće (158), šumska zemljišta (98), stanovi/apartmani (35), vikendice (17), poslovni prostori (11) te poslovne zgrade (6). Ostale vrste nekretnina zabilježile su u 2023. godini promet od jednog ili niti jednog ugovora o kupoprodaji.

Najveći porast cijene po m² zabilježen je kod poslovnih zgrada, prosječna cijena prodanoga m² iznosila je 58,74 €, čime je zabilježeno povećanje prosječne cijene od 97,95 %. Slijede stanovi/apartmani čiji se broj kupoprodajnih ugovora smanjio za 12,50 %, ali je prosječna cijena po m² uvećana za 57,37 % i iznosila je 1.074,01 €/m². Potom s povećanjem prosječne cijene po m² u 2023. godini slijede stambene zgrade/kuće (+28,39 %), šumska zemljišta (+23,40 %), vikendice (+17,60) i poljoprivredna zemljišta (+0,86 %). Pad prosječne cijene po m² zabilježen je kod različitih nekretnina (-2,32 %) i poslovnih prostora (-14,64 %).

Usporedba podataka iz 2023. godine s godinom ranije upućuje na smanjenje broja sklopljenih ugovora o kupoprodaji, što je prouzročio porast prosječne cijene po m².

Tablica 8. Kupoprodaja i prosječna cijena po m² prema vrsti nekretnina u 2022. i 2023. godini

Vrsta nekretnine	Kupoprodaja	Kupoprodaja u odnosu na 2022. godinu	Vrijednost kupoprodaje	Prosječna cijena EUR/m ²	Prosječna cijena u odnosu na 2022. godinu
Poljoprivredno zemljište	703	-31,35 %	2.655.803,75 €	0,47 €/m ²	+0,86 %
Različite nekretnine	614	+3,89 %	5.740.203,09 €	1,17 €/m ²	-2,32 %
Stambena zgrada (kuća)	158	+2,47 %	7.064.585,50 €	40,29 €/m ²	+28,39 %
Šumsko zemljište	98	-2,00 %	249.172,33 €	0,31 €/m ²	+23,40 %
Stan/apartman	35	-12,50 %	1.965.439,03€	1.074,01 €/m ²	+57,37 %
Vikendice	17	+21,43 %	232.900,00 €	7,37 €/m ²	+17,60 %
Poslovni prostori	11	+17,87 %	316.408,42 €	609,19 €/m ²	-14,64 %
Poslovne zgrade	6	-33,33 %	1.021.539,36 €	58,74 €/m ²	+97,95 %

Izvor: izrada autora prema Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i imovinsko-pravne poslove (2023, 2024)

5.6. Turizam

Iskorištavanje kulturnih i prirodnih dobara regije može potaknuti gospodarski razvoj kroz turizam. Turizam stvara radna mjesta, potiče lokalna poduzeća i stvara prihode. Razvoj kulturnih i rekreacijskih sadržaja i promicanje lokalne baštine mogu povećati privlačnost regije i diverzificirati njezinu gospodarsku osnovu. Iako turizam ne predstavlja jednu od glavnih gospodarskih grana Virovitičko-podravske županije, primjetan je porast njegova značaja. Prema tablici 10, broj komercijalnih noćenja u 2023. godini iznosio je 36 032 noćenja, od čega je

zabilježeno 24 310 domaćih i 11 722 stranih noćenja (DZS, 2024e). Porast je to od 3 709 noćenja u odnosu na godinu ranije, kada je ukupan broj noćenja iznosio 32 323. U periodu od 2013. do 2023. godine, kao najbolje turističke godine izdvajaju se 2018. s 46 299 noćenja te 2019. s 44 744 noćenja, nakon kojih je zabilježen nagli pad noćenja izazvan Korona virusom (tablica 9).

Tablica 9. Dolasci i noćenja turista u Virovitičko-podravskoj županiji 2013.-2023. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Dolasci	13 732	12 892	11 308	12 789	14 184	18 023	16 710	6 918	10 292	15 359	16 000
Noćenja	32 406	31 626	28 909	30 840	33 453	46 299	44 744	14 102	20 992	32 323	36 032

Izvor: izrada autora prema DZS (2024d)

Tablica 10. Noćenja u komercijalnim i nekomercijalnim smještajnim objektima u Virovitičko-podravskoj županiji u 2023. godini

	Ukupan broj noćenja	Domaći	Strani
Komercijalni smještajni objekti	36 032	24 310	11 722
Nekomercijalni smještajni objekti	384	-	384

Izvor: izrada autora prema DZS (2024e, 2024f)

Bogati prirodni resursi te kulturna i povijesna ponuda pomažu u razvoju ove gospodarske grane. Od prirodnih bogatstava županije ističu se područja pod UNESCO zaštitom – Park prirode Papuk i Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav. Prirodnoj ponudi vrijednost dodaju i Park šuma Jankovac sa slapom Skakavac, planinarske rute, ostatci vulkanskih stijena i bogata šumska baština. Ribnjaci i jezera predstavljaju priliku za razvoj ribolovnog turizma, kao i 32 lovišta za razvoj lovnog turizma. Zbog svojih prirodnih ljepota Virovitičko-podravska županija u povijesti je bila privlačna plemićima, tako se na području županije trenutno nalaze dva obnovljena dvorca – dvorac Pejačević u Virovitici i dvorac Janković u Suhopolju. Uz bogatu prirodnu baštinu, Županija predstavlja veliki potencijal za razvoj vjerskog turizma zbog brojnih sakralnih objekata, među kojima se izdvaja Bazilika Gospe Voćinske u Voćinu, kao duhovno središte Požeške biskupije. Tijekom cijele godine

održavaju se brojne manifestacije, od kojih se izdvaja međunarodni gospodarski sajam Viroexpo, glazbene manifestacije Ferragosto JAM, Glazbeni festival Pjesme Podravine i Podravlja, ali i brojne sportske manifestacije poput Papuk Extreme Challenge-a, MTB maratona i dr (Boranić Živoder i dr., 2021).

Prirodne atrakcije:

- Park prirode Papuk,
- Park šuma Jankovac i slap Skakavac,
- Rupnica s poučnom stazom,
- Arboretum Lisičine,
- Krndija,
- Regionalni park Mura-Drava,
- vinogorja (Virovitičko, Orahovačko-slatinsko),
- parkovi (Suhopolje, Virovitica, Slatina),
- močvarna područja (Križnica, Vir, Širinski Otok, Jelkuš),
- Orahovačko jezero,
- Ribnjak Grudnjak,
- Virovitički ribnjaci
i druge (Boranić Živoder i dr., 2021:32).

Kulturne atrakcije:

- Ružica grad u Orahovici,
- Dvorac Pejačević u Virovitici,
- Dvorac Janković u Suhopolju,
- Stari grad Voćin,
- Bazilika i svetište Gospe Voćinske u Voćinu te
brojni drugi sakralni objekti (Boranić Živoder i dr., 2021:34).

Kulturne ustanove:

- Gradski muzej Virovitica,
- Zavičajni muzej Slatina,
- EPIcentar Sequioa u Slatini,
- Geo info centar u Voćinu,
- Centar za posjetitelje – Dvorac Janković u Suhopolju,
- Interpretacijski centar Kuća Petra Preradovića (Boranić Živoder i dr., 2021:36).

Manifestacije:

- Viroexpo,
- Dani Milka Kelemena u Slatini,
- Glazbeni festival Pjesme Podravine i Podravlja,
- Ferragosto JAM,
- Rokovo,
- Srednjovjekovni viteški turnir.
- Miljevački dani kukuruza,
- Panonsko-bilogorski MTB maraton,
- Papuk Extreme Challenge,
- Poluatletski maraton Virovitca-Barcs,
- Popišanac trail,
- Šaran Outdoor Weekend (Boranić Živoder i dr., 2021:37).

6. Jesu li i kako EU fondovi promijenili Virovitičko-podravsku županiju?

Koordinirano planiranje i suradnja između županijske, gradske i općinske vlasti, poduzeća i dionika zajednice ključni su za učinkovit gospodarski razvoj. Regionalno planiranje uključuje postavljanje dugoročnih ciljeva, prepoznavanje snaga i slabosti te provedbu radnji za postizanje željenih rezultata. Zajednički naponi mogu riješiti zajedničke izazove i optimizirati resurse za veći učinak. Prema podacima iz 2022. godine, Virovitičko-podravska županija povukla je najviše novca po glavi stanovnika iz EU fondova – 105,89 € (VPŽ, 2023a). Ukupno je povučeno 7.451.270,69 €. Tijekom desetogodišnjeg članstva RH u EU, Virovitičko-podravska županija provela je 500 projekata vrijednosti više od 300 milijuna eura, a projekti se samo nastavljaju nizati (VPŽ, 2023b). Provedeni projekti unaprjeđuju kvalitetu života lokalnog stanovništva pridonoseći razvoju gospodarstva i poticanju novih djelatnosti poput turizma. Najveći broj ulaganja vidljiv je u području odgoja i obrazovanja – izgradnja i obnova vrtića i škola. Uz to, velik broj projekata proveden je na temu energetske obnove, obnove i dogradnje zdravstvenih ustanova, obnavljanja povijesnih objekata, gradnje posjetiteljskih centara i slično. Gospodarski razvoj trebao bi biti uključiv, od kojeg bi koristili svi segmenti društva. To znači rješavanje nejednakosti i osiguravanje da skupine u nepovoljnom položaju imaju pristup obrazovanju, zapošljavanju i poslovnim mogućnostima. Programi usmjereni na smanjenje siromaštva, poboljšanje zdravstvene zaštite i pružanje socijalnih usluga sastavni su dio postizanja pravednog razvoja.

Budući da EU fondovi potiču ulaganja u izgradnju i obnovu održive i energetske učinkovite sredine Virovitičko-podravska županija iskoristila je tu priliku. Održivi gospodarski razvoj podrazumijeva balansiranje rasta i zaštite okoliša. Regije trebaju usvojiti prakse koje čuvaju prirodne resurse, smanjuju onečišćenje i ublažavaju učinke klimatskih promjena. Održivi razvoj osigurava da ekonomski napredak ne dolazi po cijenu degradacije okoliša i da buduće generacije također mogu imati koristi od dostupnih resursa. U provedene projekte energetske obnove uključene su osnovne i srednje škole, sportske dvorane, vrtići, mjesni domovi, domovi za starije osobe, bolnice, obiteljske kuće, zgrade općina te drugi objekti javne namjene.

Primjeri energetske obnovljenih škola:

- Osnovna škola Petra Preradovića Pitomača (ESIF, 2024h);
- Gimnazija Petra Preradovića Virovitica (Grad Virovitica, 2017);
- Osnovna škola u Suhopolju (VPŽ, 2020a);
- Osnovna škola Eugena Kumičića Slatina (VPŽ, 2016);
- Osnovna škola Josipa Kozarca Slatina (VPŽ, 2016);
- Osnovna škola Davorin Trstenjak Čađavica (VPŽ, 2016);
- Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića u Zdencima (VPŽ, 2020b);
- Osnovna škola Voćin (VPŽ, 2023c);
- Područna škola Josipovo (VPŽ, 2021b);
- Područna škola Milanovac (ESIF, 2024i);
- Energetska obnova zgrade dvorane Tehničke škole u Virovitici (ESIF, 2024j);
- Energetska obnova zgrade školske sportske dvorane Srednje škole Marka Marulića (ESIF, 2024k).

Primjeri energetske obnovljenih mjesnih i društvenih domova:

- Energetska obnova zgrade Mjesnog doma u Golom Brdu (ESIF, 2024l);
- Energetska obnova zgrade Mjesnog doma u Koriji (ESIF, 2024m);
- Energetska obnova zgrade Mjesnog doma Rezovačke Krčevine (ESIF, 2024n);
- Energetska obnova zgrade Mjesnog doma Sveti Đurađ (ESIF, 2024o);
- Energetska obnova društvenog doma u Noskovicima (ESIF, 2024p);
- Energetska obnova zgrade Društvenog doma u Milanovcu (ESIF, 2024r);
- Energetska obnova zgrade Društvenog doma u Rezovcu (ESIF, 2024s).

Ostali primjeri energetske obnove:

- Energetska obnova zgrade Doma zdravlja u Bušetini (ESIF, 2024u);
- Energetska obnova zgrade Doma zdravlja u Suhopolju (ESIF, 2024v);
- Energetska obnova zgrade dječjeg dispanzera, opće medicine, ginekoloških ordinacija i uprave Opće bolnice Virovitica (ESIF, 2024z);
- Energetska obnova zgrade Opće medicine Virovitica (ESIF, 2024x);

- Energetska obnova zgrade Doma zdravlja – Paviljon IV. Slatina (VPŽ, 2023d);
- Energetska obnova zgrade Općine i Društvenog doma Lukač (ESIF, 2024y);
- Energetska obnova zgrade uprave Grada Slatine (ESIF, 2024w);
- Energetska obnova višestambenih zgrada s područja Virovitice, Slatine i Suhopolja (Grad Slatina, 2024).

Slika 2. Zgrada uprave Grada Slatine nakon energetske obnove

Izvor: autor (2024).

Od projekata u području obrazovanja ističe se provedba projekta izgradnje Studentskog doma u Virovitici, koja je trajala u razdoblju od 2015. do 2017. godine. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.571.355,36 €, od čega je iz EU fondova sufinancirano 2.458.597,37 € (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2018). Projekt je podrazumijevao izgradnju i opremanje zgrade Studentskog

doma Virovitica, površine 2.287,87 m², koja nudi smještaj za 108 redovitih studenata Veleučilišta u Virovitici. Od toga je 80 % kapaciteta osigurano za studente u nepovoljnom financijskom položaju (VIDRA, 2024a). Studentski dom smješten je u prostoru bivše virovitičke vojarne, gdje se nalazi i Veleučilište i studentski restoran (Studentski dom Virovitica, 2017). U srpnju 2024. započela je izgradnja Dječjeg vrtića u Mikleušu, što je do tada 15. projekt vezan uz izgradnju ili obnovu dječjih vrtića na području Virovitičko-podravске županije (VPŽ, 2024d). Uz njega su u tijeku i izgradnja vrtića u Novoj Bukovici i Slatini te dogradnja vrtića u Špišić Bukovici (VPŽ, 2023b). Završena je provedba 11 projekata u Čeralijama, Čačincima, Čađavici, Gornjem Bazju, Gradini, Orahovici, Sopju, Suhopolju, Svetom Đurađu, Velikom Rastovcu i Špišić Bukovici (ICV, 2022a).

Slika 3. Dječji vrtić Lipa Čađavica

Izvor: autor (2024).

Ipak, kao najvažnija ističu se ulaganja u gospodarstvo koja doprinose smanjenju stope nezaposlenosti kroz otvaranje novih mjesta za zapošljavanje te pokretanje vlastitih poduzeća. Budući da drvna industrija ima veliku važnost u gospodarstvu Virovitičko-podravске županije, poslužila je kao inspiracija za projekt izgradnje jedinstvenog Panonskog drvnog centra kompetencija u Virovitici. Projekt je u Operativnom programu “Regionalna konkurentnost“, koji

se provodio od 2007. do 2013. godine sufinancirala EU u iznosu od 5.872.358,42 €, dok je ukupna vrijednost projekta iznosila 5.932.873,74 €. Provedba je trajala od rujna 2014. do rujna 2016. godine (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024b). Provedba ovoga projekta Virovitičko-podravsku županiju učinila je regionalnim središtem u razvoju drvno-prerađivačke industrije. Svrha je Centra povezati stručnjake, lokalnu zajednicu i industriju te sinergijom postići razvoj inovativnih drvenih proizvoda. Uz to je zadužen i za poboljšanje kompetencija i podizanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća ovoga sektora. Centar nudi dizajniranje proizvoda, istraživanje, razvoj i testiranje proizvoda, transfer tehnologije i inovacija, marketinške planove za plasiranje proizvoda na tržište te profesionalno fotografiranje (PDCK, 2024a).

Slika 4. Panonski drveni centar kompetencija

Izvor: PDCK (2024b).

Uz pomoć EU fondova realizirani su i projekti izgradnje Poduzetničkih inkubatora u Virovitici, Slatini, Orahovici te Pitomači. Ova četiri inkubatora čine Mrežu inkubatora kojom upravlja Poduzetnički inkubator Virovitičko-podravske županije d.o.o. Njihov je cilj unaprijediti konkurentnost regije ohrabrujući stanovništvo na poduzetnički duh i ulaganja u tehnološka “start-up“ poduzeća. Suradnja između javnih i privatnih subjekata može povećati resurse i stručnost za pokretanje projekata gospodarskog razvoja. JPP mogu biti ključni u razvoju infrastrukture, pružanju javnih usluga i podržavanju inovacija. Ova partnerstva mogu pomoći regijama da

prevladaju financijska ograničenja i smanje rizike povezane s velikim projektima. Inkubator poduzetnicima pruža razne usluge kao što je subvencionirani zakup poslovnog prostora, savjetodavne usluge, seminari i edukacije, priprema i provedba projekata, promocija itd (Mreža inkubatora VPŽ, 2024). Projekt “Mreža inkubatora Virovitičko-podravske županije“ vrijedan je 3.698.478,97 €, od čega je 2.650.544,89 € bespovratnih sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024c).

Od 2018. do 2020. godine trajala je i provedba projekta izgradnje Tehnološko inovacijskog centra u Virovitici, čiji je nositelj Virovitičko-podravska županija u suradnji s partnerima projekta Fakultetom agrobiotehničkih znanosti Osijek i Prehrambeno tehnološkim fakultetom u Osijeku. Prihvaćanje tehnologije i digitalizacije ključno je u današnjem gospodarstvu. Regije koje ulažu u digitalnu infrastrukturu i potiču digitalnu pismenost bolje su pozicionirane za globalnu konkurenciju. Tehnologija može potaknuti učinkovitost, otvoriti nova tržišta i podržati inovacije u različitim industrijama. Digitalna rješenja također mogu poboljšati vladine usluge i angažman zajednice. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.332.152,66 €, od čega je 2.330.536,10 € bespovratnih sredstava iz EU fondova. Tehnološko inovacijski centar sadrži istraživačku infrastrukturu namijenjenu istraživanjima u području poljoprivrede, biotehnologije i prehrambene tehnologije. Centar nudi usluge laboratorijske analize uzoraka, savjetodavne usluge, organizaciju edukacija i konferencija te iznajmljivanje konferencijske dvorane sa 350 sjedećih mjesta (TIC Virovitica, 2024).

Kako bi se podržali dobri uvjeti za bavljenje poljoprivredom projekti su usmjereni i provedenju mjera za poljoprivrednike te izgradnji sustava navodnjavanja. Sustav navodnjavanja Kapinci-Vaška građen je u dvije faze, prva je završena 2017., a druga 2024. godine. Obje su faze vrijednosti oko 15 milijuna € i osiguravaju navodnjavanje 1 800 ha poljoprivredne površine (ICV, 2024b). U 2020. godini otvorena je prva faza Sustava javnog navodnjavanja Đolta, vrijednosti 1.648.578,60 €, koji omogućuje navodnjavanje 165,54 ha poljoprivredne površine (APPRRR, 2020). Godinu kasnije, u svibnju 2021. godine, otvoren je i Sustav navodnjavanja Novi Gradac – Detkovac, koji omogućuje opskrbu vodom za 750 ha poljoprivredne površine, a vrijedan je oko 5,72 milijuna € (VPŽ, 2021a). Prema ovome, u Virovitičko-podravskoj županiji sustavima javnog navodnjavanja navodnjava se oko 2 800 ha odnosno oko 4% županijske poljoprivredne površine. Svi su

dosadašnji projekti sufinancirani iz EU fondova, a u planu su i nova ulaganja u sustave navodnjavanja, budući da je dokumentacija za Čađavicu, Zdence, Čačince i Crnac u fazi realizacije (ICV, 2024b).

S ciljem poticanja i turizma kao jedne od perspektivnih gospodarskih grana provedeni su brojni projekti izgradnje nove turističke infrastrukture te obnove značajnih povijesnih objekata. Tako je projekt obnove Dvorca Janković započeo 2016. godine, kada je projekt prijavljen na poziv „Priprema i provedba Integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine“. Ukupni troškovi projekta iznosili su 5.278.083,02 €, od čega je 4.435.476,36 € financirano iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024d). Kroz projekt je obnovljena i opremljena zgrada dvorca Janković, čija povijest seže u 18. stoljeće i ima značajnu kulturnu i povijesnu ulogu u povijesti Suhopolja. Uz to je osmišljen i opremljen Centar za posjetitelje, koji sadrži multimedijalne eksponate kao što su info pultovi, dvoboji u igrama, vremenska crta povijesti Dvorca, QR točke, 5D kino s tematskim videozapisima itd. U sklopu Dvorca nalaze se i Lobby bar, restoran Papuk te konferencijska sala. Provedba projekta važna je u povijesnom, turističkom i kulturnom smislu. Nakon završetka obnove zgrade Dvorca posjetitelji su dobili mogućnosti rezervacije prenoćišta u samome Dvorcu, gdje su u 2023. godini ostvarena 4 862 noćenja (Dvorac Janković, 2024). Centar za posjetitelje Dvorac Janković proglašen je najboljim županijskim EU projektom u 2022. godini (VPŽ, 2022).

Na isti poziv prijavljen je i projekt „5 do 12 za Dvorac“, nakon čijeg su prihvaćanja u trogodišnjem razdoblju (2016.-2019.) obnovljeni i Dvorac Pejačević i Gradski park u središtu Virovitice. Ukupna vrijednost ovoga projekta iznosila je 10.808.928,46 €, od čega je iz Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) sufinancirano 8.847.182,96 € (5 do 12, 2024). U sklopu Dvorca Pejačević nalazi se i Gradski muzej Virovitica, koji je po završetku projekta predstavio novu koncepciju “Drveno doba“ (VPŽ, 2019).

Slika 5. Obnovljeni Dvorac Pejačević i Gradski park Virovitica

Izvor: Putni kofer (2022)

U Noskovicima, oko 40 kilometara istočno od Virovitice, prva rekonstrukcija Posjetiteljskog centra Dravska priča započela je 2012. godine. Od tada je kroz godine postupno obnavljan dio po dio. U 2013. opremljena je poučna staza, u 2014. nastavljena je rekonstrukcija objekta obnovom potkrovlja i podruma (Dravska priča, 2024a). U 2016. godini započela je provedba najvažnijeg projekta pod nazivom “Posjetiteljski centar Dravska priča – interaktivan, inovativan i svima pristupačan doživljaj prirode“ ukupne vrijednosti 1.748.796,03 €, od čega je iz Europskog fonda za regionalni razvoj sufinanciran 1.486.476,63 € (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024e). Centar posjetiteljima nudi 76 bicikala uz mogućnost organizacije biciklističke ture sa razgledavanjem te 10 kanua s opremom uz mogućnost organizirane vožnje rijekom Dravom. Uz to su osmišljeni različiti jednodnevni i višednevni programi za individualne posjetitelje i grupe, posebno usmjereni na školsku i studentsku dom (Dravska priča, 2024).

Slika 6. Posjetiteljski centar Dravska priča u Noskovicima

Izvor: Slavonija i Podravina (2024b)

I u Slatini je grad Slatina u razdoblju od 2017. do 2020. godine proveo projekt pod nazivom "EPIcentar Sequoia Slatina". Ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.753.841,22 €, od čega su iz Europskog fona za regionalni razvoj (ERDF) sufinancirana 2.183.829,78 € (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024f). Cilj projekta bio je revitalizirati zaštićenu prirodnu baštinu kroz izgradnju Posjetiteljsko-interpretacijskog centra s pratećim restoranom i hostelom. Čitav kompleks inspiriran je divovskom sekvojom (mamutovcem), zaštićenim primjerkom u Hrvatskoj (Slavonija i Podravina, 2024a). Posjetiteljsko-interpretacijski centar nudi edukativne obilaske kroz koje posjetitelji mogu upoznati multimedijalni i interaktivni postav, dostupne su i dvorane za edukaciju i prezentaciju te Ured za volontere. Restoran "Sekvoja" radi svakodnevno te lokalcima i turistima nudi dnevna jela i jela po narudžbi, uz mogućnost organizacije poslovnih i obiteljskih proslava. U sklopu se nalazi i hostel sa 32 ležaja, restoranom, suvenirnicom i konferencijskom dvoranom (EPIcentar Sequoia, 2024).

Slika 7. EPIcentar Sequoia Slatina

Izvor: autor (2024)

Podno Papuka projekt Geo priče UNESCO geoparka proveli su u suradnji nositelj projekta Javna ustanova Parka prirode Papuk i projektni partner Županijska uprava za ceste Virovitičko-podravске županije, uz financijsku podršku EU fondova. Projekt je vrijedan 11.975.075,72 €, od čega je 8.713.571,17 € financirano EU sredstvima. Projekt se provodio na nekoliko lokacija. Uključivao je izgradnju i opremanje suvremene zgrade Geo-info centra Voćin, obnovu i opremanje Kuće Panonskog mora, montažu Adrenalinskog parka Duboka, rekonstrukciju značajne dionice ceste na relacija Slatinski Drenovac-Jankovac te izgradnju i opremanje 6 vidikovaca (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2024g). Iz EU fondova osigurana su i sredstva za trogodišnju promociju Parka prirode Papuk (VIDRA, 2024b).

Slika 8. Zgrada Geo-info centra u Voćinu

Izvor: autor (2024)

Ulaganja su usmjerena i prema osobama starije životne dobi. Tako je u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. godine Općina Voćin, u suradnji s Virovitičko-podravskom županijom i Razvojnoum agencijom VIDRA, u ožujku 2024. godine prijavila projekt izgradnje i opremanja Centra za starije osobe u Voćinu. Projekt je u fazi izgradnje, a po završetku radova bit će osiguran kapacitet za 73 korisnika, sa zasebnim odjelom za osobe s Alzheimerom i drugim oblicima demencija. U okviru Centra korisnici će na raspolaganju imati i senzornu sobu, kapelicu, fizikalne terapije, frizera i organizirane aktivnosti. Ukupna vrijednost projekta iznosi 3.981.849,13 € i financirana je u iznosu od 100 % (Općina Voćin, 2023).

U travnju 2024. godine uručeno je i 18 ugovora projekta “Zaželi“ za Virovitičko-podravsku županiju. Projekt je namijenjen brizi o osobama starijim od 65 godina te odraslim osobama s invaliditetom, s posebnim naglaskom na one koje žive u teže dostupnim ili slabije naseljenim mjestima. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 13.290.000,00 €. Projekt će trajati 36 mjeseci i zapošljavat će 279 osoba koje će brinuti o 1 674 korisnika. U projektu sudjeluju: Udruga osoba s invaliditetom Slatina, Udruga osoba s invaliditetom Virovitica, Udruga invalida rada i ostalih

osoba s invaliditetom Virovitica, Gradsko društvo Crvenog križa Virovitica, Kulturno-umjetnički centar Virovitica, Organizacija slijepih Virovitičko-podravske županije, Kulturno društvo Prosvjeta, Udruga S.O.S., Udruga osoba s intelektualnim teškoćama "Jaglac" Orahovica, Grad Slatina, Grad Orahovica, Općina Crnac, Općina Čačinci, Općina Lukač, Općina Pitomača, Općina Špišić Bukovica, Općina Sopje, Općina Zdenci (ICV, 2024c).

U konačnici, nakon prikaza svih ovih ulaganja u županiju koja su zasigurno značajno utjecala na samu vizuru županije, ali i doprinijela zapošljavanju, gospodarskom rastu (zbog svih multiplikativnih djelovanja ulaganja i ekonomske aktivnosti), županija se promijenila. Županija nije zanemarila sve njezine manje sredine ističući primarno, prioritete gradova ili županijskog središta. Moglo bi se reći kako je ovo županija koja je „iskoristila sve što joj stoji na raspolaganju“, a pokazatelji upućuju kako sve više mladih tu želi ostati raditi i živjeti. U nastavku, kao zaključak na ovo poglavlje, analizirani su osnovni ekonomski pokazatelji kako bi, sve ovo prethodno navedeno imalo „objektivniji“ prikaz.

Iako demografski faktori u ovom trenutku ne upućuju na poboljšanje, važno je naglasiti kako se u razdoblju od 2011. do 2021. godine smanjio broj stanovnika na razini cijele RH. Prema tablici 11. na području VPŽ zabilježen je pad stanovnika sa 84 836 na 70 368, što je utjecalo i na smanjenje u ukupnom udjelu stanovništva RH. Saldo unutarnjih migracija minimalno se poboljšao, dok je kod salda vanjskih migracija zabilježeno pogoršanje sa -194 na -373. No značajan napredak vidljiv je kod ekonomskih pokazatelja, gdje se registrirana nezaposlenost smanjila s 10 026 na 4 622 nezaposlenih. Zabilježeno je povećanje prosječne neto plaće sa 606,00 € na 777,00 € te povećanje broja aktivnih pravnih osoba sa 1 274 na 1 815. Uz to, porastao je i izvoz sa 96.800,00 € na 164.690,00 € (tablica 12). BDP po stanovniku, kao izuzetno bitan makroekonomski pokazatelj, porastao je sa 6.333,00 € na 9.103,46 €, što je izvrsno poboljšanje.

Tablica 11. Demografska usporedba VPŽ 2011. i 2021. godine

Županija	Broj stanovnika		Saldo migracija				Udio stanovništva u RH	
			Unutrašnje		Vanjske		2011.	2021.
	2011.	2021.	2011.	2021.	2011.	2021.		
VPŽ	84 836	70 368	-164	-162	-194	-373	1,98 %	1,81 %

Izvor: izrada aurora prema DZS (2011f, 2012, 2021d, 2022)

Tablica 12. Ekonomska usporedba VPŽ 2011. i 2021. godine

Županija	BDP po stanovniku		Registrirana nezaposlenost		Prosječna neto plaća	
	2011.	2021.	2011.	2021.	2011.	2021.
VPŽ	6.333,00 €	9.103,46 €	10 026	4 622	606,00 €	777,00 €
	Broj aktivnih pravnih osoba		Izvoz, u tisućama EUR			
	2011.	2021.	2011.		2021.	
	1 274	1 815	96.800,00 €		164.690,00 €	

Izvor: izrada aurora prema DZS (2011c, 2011d, 2011e, 2021b, 2021c, 2024g)

Budući da demografski pokazatelji nisu idealni, na području VPŽ potrebno je provođenje adekvatnih politika demografske revitalizacije. Kroz njih bi se ublažili dosadašnji negativni trendovi, zaustavila depopulacija i povećao natalitet te u konačnici poboljšala kvaliteta života, što bi dodatno zadržalo sadašnje stanovnike, a najviše mlade obitelji.

7. Zaključak

Dok regionalni gospodarski razvoj nudi značajne prednosti, on se također suočava s izazovima. To uključuje neujednačen razvoj, gdje neka područja mogu brzo napredovati, dok druga zaostaju. Rješavanje ovoga zahtijeva ciljane intervencije i politike koje osiguravaju da sve regije imaju prilike za rast. Politička i gospodarska stabilnost također su ključne jer neizvjesnost može odvratiti ulaganja i poremetiti razvojne napore. Regije moraju raditi na održavanju stabilnog, transparentnog i predvidljivog okruženja kako bi privukle i zadržale poduzeća te, općenito ekonomsku aktivnost. Ekonomska analiza Virovitičko-podravske županije pokazala je kako najveći problem predstavlja stopa nezaposlenosti, koja je ujedno i najveća u RH. Kontinuiran negativan prirodni prirast i smanjenje vitalnog indeksa kroz godine vodi sve lošijoj demografskoj slici ove županije. Gospodarske djelatnosti i dalje su bazirane na tradicionalnim granama šumarstva i poljoprivrede, što se nastoji unaprijediti i modernizirati provođenjem projekata sufinanciranih od strane Europske unije.

Trenutni gospodarski razvoj županije počiva na europskom novcu, koji obilno pristiže za financiranje bitnih projekata. Nezaposlenost se nastoji suzbiti raznim aktivnim mjerama. Poduzetništvo se nastoji potaknuti i izgrađenom Mrežom inkubatora kroz pružanje povoljnijih uvjeta novim poduzećima. Izgradnja Tehnološko inovacijskog centra u Virovitici i iskorištavanje prirodnih resursa za sustave javnog navodnjavanja omogućuje unapređenje poljoprivredne proizvodnje i sprječavanje elementarne nepogode suše.

Loša prometna infrastruktura izolira od susjednih županija i grada Zagreba, što predstavlja problem u prijevozu ljudi i robe. Kao prometna slamka spasa čini se brza cesta koja je u fazi realizacije. Usprkos tome nastoji se ojačati turizam obnovom kulturnih i povijesnih objekata, najčešće dvoraca, te izgradnjom novih, modernih zgrada namijenjenih privlačenju posjetitelja svih životnih dobi. Budući da županija obiluje prirodnim resursima, prisutna su i visoka ulaganja u njihove održavanje.

Sve ovo ukazuje kako Virovitičko-podravska županija s partnerima ozbiljno shvaća svoje prednosti i prijetnje. Kao glavne prednosti ističe se što je jedna od žila kucavica hrvatske

poljoprivrede i obiluje prirodnim i povijesnim bogatstvima. Kao glavna prijetnja ističe se demografska slika, koja se postupno po broju rođenih oporavlja. Važno je u obzir analize uzeti i dobnu strukturu stanovništva, koja trenutno ne ide na ruku i jedan je od pokretača smanjenog vitalnog indeksa.

Za očekivati je kako će modernizacija i razvoj Virovitičko-podravske županije ići u pozitivnom smjeru nastavi li se istim tempom ulagati u bitne gospodarske i socijalne projekte. Čvrsto postavljeni gospodarski temelji te prirodna ljepota i inspirativna turistička ponuda ovu županiju mogu učiniti pravim mjestom za razvoj kontinentalnog turizma i poželjnim mjestom za život.

Literatura

1. 5 do 12 (2024). Dostupno na: <https://5do12.eu> (pristupljeno 5. 8. 2024.)
2. APPRRR (2020). Otvoren sustav navodnjavanja Đolta I. faza. Dostupno na: <https://www.apprrr.hr/otvoren-sustav-navodnjavanja-dolta-i-faza/> (8. 8. 2024.)
3. Bachtler, J. (2022). Cohesion policy — Where has it come from? Where is it going? [Online] Dostupno na: <https://euauditors.medium.com/cohesion-policy-where-has-it-come-from-where-is-it-going-79aa681dd583> (pristupljeno: 5. 7. 2024.)
4. Belobrk, H. (2024). Informacija o nezaposlenosti i zapošljavanju na području Virovitičko-podravske županije u 2023. godini. Str. 25. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2024/06/21.Informacija-o-nezaposlenosti-i-zaposhljavanju.pdf> (pristupljeno 8. 7. 2024.)
5. Boranić Živoder, S.; Kunst, I.; Gjurašić, M.; Marković, I.; Ambrušec, M.; Krešić, D. (2021). Strategija razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine. Pavuna d.o.o. (ur). Dostupno na: <https://www.slavonija-podravina.hr/wp-content/uploads/2023/12/strategija-razvoja-turizma-vpz-do-2030.pdf> (pristupljeno: 1. 8. 2024.)
6. CompanyWall Business (2024a). Auric Timber d.o.o. Dostupno na: https://www.companywall.hr/tvrtka/auric-timber-doo/MM3d2g0?recaptchaToken=03AFcWeA6CUxhI1MwEBoIo09xX86LRCy9g4XJ2_goqwX5X9xVFIwJgsBWzEQjOlwuq1v4IEocLSJFvNkD-CvKHJOY_9gRZS9CSCZ8EvAaF_7aYBoHduyZlTY54LIJH-xuVBb3X6oVW-UGkAHqim8znQOppNKPbboNodOGGcHiCXhghlcXmEfWAGzI4vmKNq8IPUKANj8e8jE-e3tUDYv7uScLwCqE_Pu6mm9-OOCem2H6fxmWSSSTFxb-JU6UUuCWxeMIgskq2co6yUXfYPMPnM_khsl01c5HTUqI-8jBfiA7yLUMtA5h7ovD1IP_Xyk-mxCNpVVt9kZDygnUskt-SQLnaQvENnVLwU18Fff9ia9p1982umUFmQ6Bs9hLYzCP3r2wMhbhIq_LAbyeHUjtGoBZ6YWR1xE6w4OYm_nnazUdGsmih0O-p-K_XPPNmc17XSMnZA8zr_qS15nvkhTGjncTt5fTzwoexGDlq7WU6cgRmbQUxI2Ug0VrQxv9vMUFp46bK5xcX7V478-C2RdHCoEkNQwglj2cw_En8XFWUiZ5CNWj-P_cv7klFX1k_p8G16kFXPpbb_LTArhclthLG_Ryza_CRTVBehRkFvwJl2Oy_ZFdgM yZr7KUulDMsynH_3hwX4g42E8BIqFLyB26tW6ZeuLjPvaEriZ-

- [pcVQBWgGgHTFtm_hcIfmG0QsmU5408Kiv8a5-ANaQYA93u1yXLTyV-kNXVYrI2F__7UjI-w8CAc0xLzXIMPXAWNt2VO2EX0hd1S9hw0DQyO00IVhvp94rUA_qoPKklzGDBA0cD-7ulIeRW35HDJPqDB91HbOUwIh_3V8ulSmBSLXjyDnAi-7F5R84mwzd03_WmpvK3unhoRHpxq4BIWAwJS3N8iR3SyR7lXqa7VwYxMwQU9K5VM3UpsDUmnZQ](https://www.companypwall.hr/tvrtka/drvo-trgovina-doo/MM1X9X50) (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
7. CompanyWall Business (2024b). DRVO-TRGOVINA d.o.o. Dostupno na: <https://www.companypwall.hr/tvrtka/drvo-trgovina-doo/MM1X9X50> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
 8. CompanyWall Business (2024c). JAVOROVIĆ d.o.o. Dostupno na: <https://www.companypwall.hr/tvrtka/javorovic-doo/MMui29q> (pristupljeno 15. 7. 2024)
 9. Dravska priča (2024a). Razvoj posjetiteljskog centra Dravska priča. Dostupno na: <http://www.dravska-prica.hr/hr/o-nama/razvoj-centra/> (pristupljeno: 6. 8. 2024.)
 10. Dravska priča (2024b). Ponuda. Dostupno na: <http://www.dravska-prica.hr/hr/programi/ponuda/> (pristupljeno: 6. 8. 2024.)
 11. Državno izborno povjerenstvo (2012). Referendum o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Dostupno na: <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/referendum-2012> (pristupljeno: 30. 6. 2024.)
 12. Dvorac Janković (2024). Obitelj Janković i Suhopolje. Dostupno na: <https://www.dvorac-jankovic.hr/jankovicsuhopolje/> (pristupljeno: 27 .7. 2024.)
 13. DZS (2011a). Stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, popis 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_38/h01_01_38_zup10.html (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
 14. DZS (2011b). Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, popis 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_03/h01_01_03_zup10.html (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
 15. DZS (2011c). Zaposleni po područjima djelatnosti i županijama, stanje 31. ožujka 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/09-02-04_01_2011.htm (pristupljeno: 6. 9. 2024.)

16. DZS (2011d). Broj i struktura poslovnih subjekata, po županijama, stanje 31. prosinca 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/11-01-02_02_2011.htm (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
17. DZS (2011e). Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPJS – 2. razina i županije u 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/12-01-02_01_2014.htm pristupljeno: 6. 9. 2024.)
18. DZS (2011f). Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Dostupno na: <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabsh.htm> pristupljeno: 6. 9. 2024.)
19. DZS (2012). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2011. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/07-01-02_01_2012.htm (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
20. DZS (2016). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2015. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-02_01_2016.htm (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
21. DZS (2018). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2018. Dostupno na: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/07-01-01_01_2018.htm (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
22. DZS (2021a). Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. - Stanovništvo – po gradovima/općinama. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
23. DZS (2021b). Broj i struktura poslovnih subjekata, po županijama, stanje 30. lipnja 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10014> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
24. DZS (2021c). Broj i struktura poslovnih subjekata u rujnu 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10012> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
25. DZS (2021d). Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
26. DZS (2022). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
27. DZS (2023a). Gradovi i općine u statistici – dječiji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja, početak pedagoške godine. Dostupno na:

- <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/obrazovanje/> (pristupljeno: 18. 7. 2024.)
28. DZS (2023b). Zaposleni prema područjima djelatnosti i po županijama, stanje 31. Ožujka 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58019> (pristupljeno: 14. 7. 2024.)
29. DZS (2023c). Broj i struktura poslovnih subjekata u 2023. po županijama stanje 30. lipnja 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58277> (pristupljeno: 14. 7. 2024.)
30. DZS (2024a). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76802> (pristupljeno: 2. 8. 2024.)
31. DZS (2024b). Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76800> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
32. DZS (2024c). Zaposleni prema spolu po županijama u četvrtom tromjesečju 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58047> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
33. DZS (2024d). Dolasci i noćenja turista, smještajni kapaciteti, statistika u nizu. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/turizam/> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
34. DZS (2024e). Dolasci i noćenja turista u 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58169> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
35. DZS (2024f). Nekomercijalni turistički promet u 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58171> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
36. DZS (2024g). Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, HR_NUTS 2021. – HR NUTS 2 i županije u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77029> (pristupljeno: 6. 9. 2024.)
37. EPIcentar Sequoia (2024). Dostupno na: <https://epicentar-sequoia.hr> (pristupljeno: 5. 8. 2024.)
38. ESF (2024). Razdoblje 2014.-2020. Dostupno na: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/> (pristupljeno: 4. 7. 2024.)
39. Europski parlament (2024a). Kohezijski fond. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/96/kohezijski-fond> (pristupljeno: 7. 7. 2024.)
40. Europski parlament (2024b). Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/95/europski-fond-za-regionalni-razvoj-efrr-> (pristupljeno: 7. 7. 2024.)

41. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2018). Izgradnja studentskog doma u Virovitici. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/projekti/izgradnja-studentskog-doma-u-virovitici/> (pristupljeno: 6. 8. 2024.)
42. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024a). EU fondovi. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno: 7. 7. 2024.)
43. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024b). Panonski drveni centar kompetencija. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-projekti/panonski-drveni-centar-kompetencija-pdck/> (pristupljeno: 5. 8. 2024.)
44. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024c). Mreža inkubatora Virovitičko-podravske županije. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/mreza-inkubatora-viroviticko-podravske-zupanije/> (pristupljeno: 2. 8. 2024.)
45. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024d). Centar za posjetitelje – Dvorac Janković. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/centar-za-posjetitelje-dvorac-jankovic/> (pristupljeno: 1. 8. 2024.)
46. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024e). Posjetiteljski centar „Dravska priča“ – interaktivan, inovativan i svima pristupačan doživljaj prirode. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/posjetiteljski-centar-dravska-prica-interaktivan-inovativan-i-svima-pristupacan-dozivljaj-prirode/> (pristupljeno: 6. 8. 2024.)
47. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024f). EPIcentar Sequoia Slatina. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/epicentar-sequoia-slatina/> (pristupljeno: 5. 8. 2024.)
48. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024g). Geo priče UNESCO geoparka. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-projekti/geo-price-unesco-geoparka/> (pristupljeno: 6. 8. 2024.)
49. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024h). Energetska obnova zgrade B Osnovne škole Petra Preradovića Pitomača adresi Trg kralja Tomislava 9, Pitomača. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-b-osnovne-skole-petra-preradovica-pitomaca-adresi-trg-kralja-tomislava-9-pitomaca/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
50. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024i). Energetska obnova zgrade PŠ IBM na adresi 30.svibnja 64 Milanovac. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis->

[projekata/energetska-obnova-zgrade-ps-ibm-na-adresi-30-svibnja-64-milanovac/](https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-ps-ibm-na-adresi-30-svibnja-64-milanovac/)

(pristupljeno: 7. 8. 2024.)

51. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024j). Energetska obnova zgrade dvorane Tehničke škole u Virovitici na adresi. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-dvorane-tehnicke-skole-u-virovitici-na-adresi/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
52. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024k). Energetska obnova zgrade školske sportske dvorane Srednje škole Marka Marulića, Slatina na adresi Trg Ruđera Boškovića 16, Slatina. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-skolske-sportske-dvorane-srednje-skole-marka-marulica-slatina-na-adresi-trg-rudera-boskovica-16-slatina/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
53. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024l). Energetska obnova zgrade Mjesnog doma u Golom Brdu na adresi Bilogorska 88. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-mjesnog-doma-u-golom-brdu-na-adresi-bilogorska-88/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
54. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024m). Energetska obnova zgrade Mjesnog doma u Koriji na adresi Nazorova cesta b.b. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-mjesnog-doma-u-koriji-na-adresi-nazorova-cesta-b-b/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
55. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024n). Energetska obnova zgrade Mjesnog doma na adresi Sv. Mihovila 76, Rezovačke Krčevine. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-mjesnog-doma-na-adresi-sv-mihovila-76-rezovacke-krcevine/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
56. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024o). Energetska obnova zgrade Mjesnog doma na adresi Mlinska 1, Sveti Đurađ. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-mjesnog-doma-na-adresi-mlinska-1-sveti-durad/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
57. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024p). Energetska obnova društvenog doma u Noskovicima na adresi Noskovci 97, Noskovci, Općina Čadavica. Dostupno na: <https://strukturfondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-drustvenog-doma-u-noskovicima-na-adresi-noskovci-97-noskovci-opcina-cadavica/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)

58. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024r). Energetska obnova zgrade Društvenog Doma u Milanovcu na adresi Ulica 30. svibnja 29A, Milanovac. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-drustvenog-doma-u-milanovcu-na-adresi-ulica-30-svibnja-29a-milanovac/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
59. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024s). Energetska obnova zgrade Društvenog doma u Rezovcu na adresi Lanište b.b. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-drustvenog-doma-u-rezovcu-na-adresi-laniste-b-b/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
60. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024u). Energetska obnova zgrade Doma zdravlja u Bušetini na adresi Matije Gupca 25 u Bušetini, Općina Špišić Bukovica. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-doma-zdravlja-u-busetini-na-adresi-matije-gupca-25-u-busetini-opcina-spisic-bukovica/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
61. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024v). Energetska obnova zgrade Doma zdravlja u Suhopolju na adresi Kralja Zvonimira 2 u Suhopolju, Općina Suhopolje. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-doma-zdravlja-u-suhopolju-na-adresi-kralja-zvonimira-2-u-suhopolju-opcina-suhopolje/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
62. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024w). Energetska obnova zgrade uprave Grada Slatine na adresi Trg sv. Josipa 10, Slatina. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-uprave-grada-slatine-na-adresi-trg-sv-josipa-10-slatina/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
63. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024x). Energetska obnova zgrade Opće medicine na adresi Gajeva 21, Virovitica. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-opce-medicine-na-adresi-gajeva-21-virovitica/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
64. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024y). Energetska obnova zgrade Općine i Društvenog doma Lukač na adresi Lukač 50, Lukač. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-opcine-i-drustvenog-doma-lukac-na-adresi-lukac-50-lukacadresilukac-50-lukac/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)

65. Europski strukturni i investicijski fondovi – ESIF (2024z). Energetska obnova zgrade dječjeg dispanzera, opće medicine, ginekoloških ordinacija i uprave Opće bolnice Virovitica na adresi Ulica Ljudevita Gaja 21, Virovitica. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/popis-projekata/energetska-obnova-zgrade-djecjeg-dispanzera-opce-medicine-ginekoloskih-ordinacija-i-uprave-opce-bolnice-virovitica-na-adresi-ulica-ljudevita-gaja-21-virovitica/> (pristupljeno: 7. 8. 2024.)
66. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti (2020). Studiraj u Slatini! Dostupno na: <https://www.foozos.hr/obavijesti/item/390-studiraj-u-slatini> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
67. Grad Slatina (2024). Prijavljeno osam višestambenih zgrada u Virovitici, Slatini i Suhopolju za dodjelu bespovratnih sredstava kroz „Energetske obnove višestambenih zgrada“, vrijednost veća od 21 milijun kuna. Dostupno na: <https://www.slatina.hr/portal/prijavljeno-osam-visestambenih-zgrada-u-virovitici-slatini-i-suhopolju-za-dodjelu-bespovratnih-sredstava-kroz-energetske-obnove-visestambenih-zgrada-vrijednost-veca-od-21-milijun-k/>
68. Grad Virovitica (2017). Energetska obnova virovitičke Gimnazije Petra Preradovića. Dostupno na: <https://www.virovitica.hr/energetska-obnova-viroviticke-gimnazije-petra-preradovica/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
69. Grad Virovitica (2021). Virovitica ima veleučilište! Odlukom Vlade RH Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici postala je Veleučilište u Virovitici. Dostupno na: <https://www.virovitica.hr/virovitica-ima-veleuciliste-odlukom-vlade-rh-visoka-skola-za-menadzment-u-turizmu-informatici-postala-je-veleuciliste-u-virovitici/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
70. Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (2024). Govedarstvo. Centar za stočarstvo (ur). Dostupno na: <https://www.hapih.hr/wp-content/uploads/2024/06/Govedarstvo-Godisnje-izvjesce-2023.pdf> (pristupljeno: 12. 7. 2024.)
71. ICV (2022a). U samo tri godine na području VPŽ broj djece u dječjim vrtićima povećan je za 34 posto: Do 2024. godine očekuje se povećanje kapaciteta za više od 1.000 djece. Dostupno na: <https://www.icv.hr/2022/11/u-samo-tri-godine-na-podrucju-vpz-broj-djece-u-djecjim-vrticima-povecan-je-za-34-posto-do-2024-godine-ocekuje-se-povecanje-kapaciteta-za-vise-od-1-000-djece/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
72. ICV (2022b). Potpisan ugovor: Studenti s područja Virovitičko-podravске županije

- besplatno će putovati vlakom. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2022/12/29/potpisan-ugovor-studenti-s-podrucja-viroviticko-podravske-zupanije-besplatno-ce-putovati-vlakom/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
73. ICV (2024a). Brojnim projektima u Virovitičko-podravskoj županiji nastavlja se s ulaganjima u prometnu infrastrukturu. Dostupno na: <https://www.icv.hr/2024/03/brojnim-projektima-u-viroviticko-podravskoj-zupaniji-nastavlja-se-s-ulaganjima-u-prometnu-infrastrukturu/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
74. ICV (2024b). Kod Višnjice otvorena druga faza sustava navodnjavanja Kapinci-Vaška: Virovitičko-podravska županija danas je jedan od stupova hrvatske poljoprivrede. Dostupno na: <https://www.icv.hr/2024/04/kod-visnjice-otvorena-druga-faza-sustava-navodnjavanja-kapinci-vaska-viroviticko-podravska-zupanija-danas-je-jedan-od-stupova-hrvatske-poljoprivrede/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
75. ICV (2024c). Svečano uručeni ugovori u okviru poziva “Zaželi” za područje VPŽ vrijedni više od 13 milijuna eura: 279 osoba brinut će i skrbiti za 1.674 korisnika starijih od 65 godina. Dostupno na: <https://www.icv.hr/2024/04/svecano-uruceni-ugovori-u-okviru-poziva-zazeli-za-podrucje-vpz-vrijedni-vise-od-13-milijuna-eura-279-osoba-brinut-ce-i-skrbiti-za-1-674-korisnika-starijih-od-65-godina/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
76. Jurić, J.; Kurjaković, D.; Šojat, A. (2023). Visoko obrazovanje u 2022. Ostroški, Lj. (ur). Mjesto izdavanja: Zagreb. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/aw2duxkf/si-1725_visoko-obrazovanje-u-2022.pdf (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
77. Mijok, B. (2018). VI. Izmjene i dopune prostornog plana Virovitičko-podravske županije. Dostupno na: https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2018/06/VI_ID_1_POLAZISTA_konacan.pdf (pristupljeno: 20. 7. 2024.)
78. Mijok, B. (2022). Plan razvoja Virovitičko-podravske županije za razdoblje od 2021. do 2027. godine. <https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2022/10/KONACNI-NACRT-PLANA-RAZVOJA-VPZ-rujan-2022.pdf> (pristupljeno: 20. 7. 2024.)
79. Mijok, B. (2023). Izvješće o stanju u gospodarstvu Virovitičko-podravske županije. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2023/12/27.Izvješće-o-stanju-u-gospodarstvu-VPŽ-2022.pdf> (pristupljeno: 20. 7. 2024.)
80. Ministarstvo gospodarstva (2024). Virovitičko – podravska županija. Dostupno na: <https://investcroatia.gov.hr/county-stats/viroviticko-podravska-zupanija/> (pristupljeno: 20.

7. 2024.)
81. Ministarstvo poljoprivrede (2023). Izvješće o stočarskoj proizvodnji. Barać, Z. (ur). Dostupno na: <https://stocarstvo.mps.hr/app/uploads/2023/06/eglasilo-lipanj-2023.pdf> (pristupljeno: 20. 7. 2024.)
82. Ministarstvo poljoprivrede (2024). Baza podataka prerade drva i proizvodnje namještaja Republike Hrvatske. Dostupno na: https://drvna.mps.hr/ords/f?p=MPS_UPITNIK:NASLOVNICA:9458913205203:::1 (pristupljeno: 18. 7. 2024.)
83. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (2024). Europski poljoprivredni fondovi. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi/fondovi/ipa-program/ipa-v/europski-poljoprivredni-fondovi/292> (pristupljeno: 18. 7. 2024.)
84. MPUDT (2024). Kako je izgledao put Republike Hrvatske ka punopravnom članstvu u Europskoj uniji? Dostupno na: <https://mpudt.gov.hr/drzavni-strucni-ispit-22550/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-srednju-strucnu-spremu/osnove-sustava-europske-unije/39-kako-je-izgledao-put-republike-hrvatske-ka-punopravnom-clanstvu-u-europskoj-uniji/23115> (pristupljeno: 30. 6. 2024.)
85. Mreža inkubatora VPŽ (2024). O nama. Dostupno na: <https://inkubatorivpz.hr/o-nama/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
86. Obrtnička komora VPŽ (2023). Predstavljene potpore Virovitičko-podravske županije za 2023. godinu. Dostupno na: <http://www.okvpz.hr/predstavljene-potpore-viroviticko-podravske-zupanije-za-2023-godinu/1027/> (pristupljeno: 9. 8. 2024.)
87. Općina Voćin (2023). U Voćinu će se graditi i opremiti Centar za starije osobe u kojem će smještaj naći 73 korisnika. Dostupno na: <https://www.vocin.hr/u-vocinu-ce-se-graditi-i-opremiti-centar-za-starije-osobe-u-kojem-ce-smjestaj-naci-73-korisnika/> (pristupljeno: 9. 8. 2024.)
88. Operativni program za pomorstvo i ribarstvo (2024). Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014. – 2020. (EFPR) Dostupno na: <https://euribarstvo.hr/europski-fond-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020-epfr/> (pristupljeno: 9. 8. 2024.)
89. PDCK (2024a). Proizvodi i usluge. Dostupno na: <https://www.pdck.hr/proizvodi-i-usluge/> (pristupljeno: 9. 8. 2024.)
90. PDCK (2024b). Galerija. Dostupno na: <https://www.pdck.hr/galerija/> (pristupljeno: 9. 8.

- 2024.)
91. Poslovna (2024a). TVIN d.o.o. Dostupno na: <https://www.poslovna.hr/lite/tvin/313108/subjekti.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
92. Poslovna (2024b). PAN PARKET d.o.o. Dostupno na: <https://www.poslovna.hr/lite/pan-parket/179692/subjekti.aspx> (pristupljeno: 15. 7. 2024)
93. Poslovna (2024c). DRVENE KONSTRUKCIJE d.o.o. Dostupno na: <https://www.poslovna.hr/lite/drvene-konstrukcije/474774/subjekti.aspx> Dostupno na: (pristupljeno: 15. 7. 2024)
94. Poslovna (2024d). DIVAS d.o.o. Dostupno na: <https://www.poslovna.hr/lite/divas/1189684/subjekti.aspx> (pristupljeno: 15. 7. 2024))
95. Putni Kofer (2022). Status grada dobila je prije Zagreba, nazivali su ju i malom Venecijom, a adventska događanja odvijaju se u pravoj, pravcatoj palači: evo zašto je Virovitica savršen izbor za vaš sljedeći izlet. Dostupno na: <https://putnikofer.hr/preporuke/zasto-je-virovitica-savrsen-izbor-za-vas-sljedeci-izlet/> (pristupljeno: 12. 8. 2024.)
96. Savić, Z.; Bukovac, S.; Spahić, I.; Bobek, I. (2015). Kohezijska politika Europske unije i Hrvatska 2014. - 2020. Burić, L. (ur). Mjesto izdavanja: Zagreb. Str. 9 Dostupno na: <https://hgk.hr/documents/kohezijskapolitikahgk2015web5657b57a2503a5f.pdf> (pristupljeno: 5. 7. 2024.)
97. Slavonija i Podravina (2024a). Slatinski mamutovac i EPIcentar Sequoia. Dostupno na: <https://www.slavonija-podravina.hr/hr/slatinski-mamutovac-i-epicentar-sequoia/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
98. Slavonija i Podravina (2024b). Dravska Priča. Dostupno na: <https://www.slavonija-podravina.hr/hr/dravska-prica/> (pristupljeno: 5. 8. 2024.)
99. Studentski dom Virovitica (2017). O projektu, Dostupno na: <http://studom.vuv.hr/o-projektu/13/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
100. TIC Virovitica (2024). O projektu. Dostupno na: <http://ticvt.hr/#!/projekt> (pristupljeno: 11. 8. 2024.)
101. Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i imovinsko-pravne poslove (2024). Izvješće o tržištu nekretnina za 2023. godinu za područje Virovitičko-podravske županije. Dostupno na: [53](https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2024/03/Izvješće-o-tržištu-</p></div><div data-bbox=)

- [nekretnina-2023.-godina.pdf](#) (pristupljeno: 13. 7. 2024.)
102. Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i imovinsko-pravne poslove (2023). Izvješće o tržištu nekretnina za 2022. godinu za područje Virovitičko-podravске županije. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/wp-content/uploads/2023/03/Izvjesce-o-trzistu-nekretnina-2022-godina.pdf> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
103. Ured za publikacije Europske unije (2021). Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice i plavo gospodarstvo. Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/b3e3650c-9e36-11ed-b508-01aa75ed71a1> (pristupljeno: 7. 7. 2024.)
104. Veleučilište u Virovitici (2024). Prijediplomski studij. Dostupno na: <https://vuv.hr/studijski-programi/preddiplomski-studij/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
105. VIDRA (2024). Izgradnja studentskog doma u Virovitici. Dostupno na: <https://ravidra.hr/hr/projekti/regionalna-baza-projekata/izgradnja-studentskog-doma-u-virovitici,17.html> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
106. VIDRA (2024b). Geo priče UNESCO geoparka. Dostupno na: <https://ravidra.hr/hr/projekti/regionalna-baza-projekata/geo-priče-unesco-geoparka,20.html> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
107. Virovitičko-podravска županija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krležа, 2013. – 2024. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/viroviticko-podravсka-zupanija> (pristupljeno: 3. 7. 2024.)
108. Vlada Republike Hrvatske (2024). Hrvatsko selo i poljoprivredа su kraljeznica sigurnije i ekonomski suverenije Hrvatske. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/hrvatsko-selo-i-poljoprivreda-su-kraljeznica-sigurnije-i-ekonomski-suverenije-hrvatske/40783?lang=hr> (pristupljeno: 7. 7. 2024.)
109. VPŽ (2007). Virovitičko – podravска županija dobila suglasnost za Visoku školu Studij menadžmenta u informatici. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2007/07/05/viroviticko—podravсka-zupanija-dobila-suglasnost-za-visoku-skolu-studij-menadzmenta-u-informatici/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
110. VPŽ (2016). Potpisani ugovori za energetsку obnovu osnovnih škola Eugena Kumičićа i Josipa Kozarca Slatina te Davorina Trstenjaka Čađavica vrijedni više od 5.000.000,00 kuna. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2016/08/31/potpisani-ugovori->

[energetsku-obnovu-osnovnih-skola-eugena-kumicica-josipa-kozarca-slatina-te-davorina-trstenjaka-cadavica-vrijedni-vise-5-000-00000-kuna/](#) (pristupljeno: 15. 7. 2024.)

111. VPŽ (2019). „5 do 12 za dvorac”: Završen virovitički projekt koji drugim gradovima u Hrvatskoj može poslužiti kao primjer i poticaj. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2019/08/23/5-do-12-dvorac-završen-viroviticki-projekt-drugim-gradovima-hrvatskoj-moze-posluziti-primjer-poticaj/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
112. VPŽ (2020a). Završenom energetskom obnovom zgrade OŠ Suhopolje, koja je izgrađena 1971. godine, „skočilo“ se iz E u C energetski razred uz uštedu na toplinskoj energiji od čak 65 posto. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2020/09/23/završenom-energetskom-obnovom-zgrade-os-suhopolje-koja-je-izgradena-1971-godine-skocilo-se-iz-e-u-c-energetski-razred-uz-ustedu-na-toplinskoj-energiji-od-cak-65-posto/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
113. VPŽ (2020b). Pri kraju energetska obnova: Kada 7. rujna započne školska godina, više od 200 učenika Osnovne škole Ivana Gorana Kovačića imat će savršene uvjete za obrazovanje. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2020/08/12/pri-kraju-energetska-obnova-7-rujna-zapocne-skolska-godina-vise-200-ucenika-osnovne-skole-ivana-gorana-kovacica-imat-ce-savrsene-uvjete-obrazovanje/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
114. VPŽ (2021a). Fotogalerija: Novih 750 hektara natapanih površina vodom iz rijeke Drave, otvoren je sustav navodnjavanja Novi Gradac – Detkovac. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2021/05/13/fotogalerija-novih-750-hektara-natapanih-povrsina-vodom-iz-rijeke-drave-otvoren-sustav-navodnjavanja-novi-gradac-detkovac/> (pristupljeno: 8. 8. 2024.)
115. VPŽ (2021b). Održana je završna konferencija projekta ”Energetska obnova zgrade Područne škole Josipovo pri Osnovnoj školi Eugena Kumičića. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2021/04/01/odrzana-završna-konferencija-projekta-energetska-obnova-zgrade-podrucne-skole-josipovo-pri-osnovnoj-skoli-eugena-kumicica/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
116. VPŽ (2022). Centar za posjetitelje Dvorac Janković u Suhopolju je – Najbolji županijski EU projekt 2022. godine u kategoriji „Doprinos lokalnoj i regionalnoj zajednici“. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2022/10/27/centar-posjetitelje-dvorac-jankovic-suhopolju-najbolji-zupanijski-eu-projekt-2022-godine-kategoriji-doprinos->

[lokalnoj-regionalnoj-zajednici/](#) (pristupljeno: 5. 8. 2024.)

117. VPŽ (2023a). Najviše u Hrvatskoj: Virovitičko-podravska županija je lider po povlačenju EU sredstava po glavi stanovnika u 2022. Godini. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2023/10/30/najvise-hrvatskoj-viroviticko-podravsko-zupanija-lider-po-povlacenju-eu-sredstava-po-glavi-stanovnika-2022-godini/> (20. 7. 2024.)
118. VPŽ (2023b). Od ulaska u EU, na području Virovitičko-podravske županije, provedeno je 500 projekata vrijednih više od 300 milijuna eura. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2023/07/03/ulaska-eu-podrucju-viroviticko-podravsko-zupanije-provedeno-500-projekata-vrijednih-vise-300-milijuna-eura/> (20. 7. 2024.)
119. VPŽ (2023c). Održana završna konferencija projekta energetske obnove OŠ u Voćinu, koja je danas najljepša škola podno Papuka. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2019/06/08/odrzana-zavrsna-konferencija-projekta-energetske-obnove-os-vocinu-koja-danas-najljepsa-skola-podno-papuka/> (pristupljeno: 15. 7. 2024.)
120. VPŽ (2023d). Projekt – Energetska obnova zgrade Doma zdravlja – Paviljon IV. u Slatini, ušao je finale za „Najbolji županijski EU projekt“ u kategoriji „Doprinos lokalnoj i regionalnoj zajednici“. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2023/09/05/projekt-energetska-obnova-zgrade-doma-zdravlja-paviljon-iv-slatini-usao-finale-najbolji-zupanijski-eu-projekt-kategoriji-doprinos-lokalnoj-regional/> (pristupljeno: 16. 7. 2024.)
121. VPŽ (2024a). Prirodna bogatstva. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/o-zupaniji/prirodna-bogatstva/> (pristupljeno: 5. 7. 2024.)
122. VPŽ (2024b). HŽ Infrastruktura na području Virovitičko-podravske županije do sada uložila 23,8 milijuna eura: Doznajte koji su projekti u planu. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2024/03/06/hz-infrastruktura-podrucju-viroviticko-podravsko-zupanije-do-sada-ulozila-238-milijuna-eura-doznajte-projekti-planu/> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
123. VPŽ (2024c). Grad Virovitica izdao HŽ-u građevinsku dozvolu za punionicu električnih vlakova. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2024/02/29/grad-virovitica-izdao-hz-gradevinsku-dozvolu-punionicu-elektricnih-vlakova/> (pristupljeno: 25. 7. 2024.)
124. VPŽ (2024d). U Miklešu počela gradnja novog dječjeg vrtića u kojem će svoj novi dom za 18 mjeseci pronaći 32 mališana, ovo je 15 dječji vrtić koji se gradi na području VPŽ unazad nekoliko godina. Dostupno na: <https://www.vpz.hr/2024/07/02/mikleusu->

[pocela-gradnja-novog-djecjeg-vrtica-kojem-ce-svoj-novi-dom-18-mjeseci-pronaci-32-malisana-15-djecji-vrtic-se-gradi-podrucju-vpz-unazad-godina/](#) (pristupljeno: 15. 7. 2024.)

125. Županijska uprava za ceste VPŽ (2023). Popis cesta. Dostupno na: https://www.zucvirovitica.hr/wp-content/uploads/2023/11/Popis_cesta_VPZ_2023.pdf (pristupljeno: 15. 7. 2024.)

Popis slika

Slika 1. Pet političkih ciljeva za EFRR, Europski socijalni fond i Kohezijski fond 2021.-2027. ..	9
Slika 2. Zgrada uprave Grada Slatine nakon energetske obnove.....	30
Slika 3. Dječji vrtić Lipa Čađavica	31
Slika 4. Panonski drveni centar kompetencija	32
Slika 5. Obnovljeni Dvorac Pejačević i Gradski park Virovitica	35
Slika 6. Posjetiteljski centar Dravska priča u Noskovicima	36
Slika 7. EPIcentar Sequoia Slatina.....	37
Slika 8. Zgrada Geo-info centra u Voćinu.....	38

Popis tablica

Tablica 1. Dodijeljena sredstva iz Kohezijskog fonda za razdoblje 2021.–2027. po državi članici	7
Tablica 2. Raspodjela ESI fondova za RH 2014.-2020.	12
Tablica 3. Vanjske migracije stanovništva Virovitičko-podravske županije 2013.-2023.	15
Tablica 4. Prirodno kretanje stanovništva VPŽ 2013.-2023.	16
Tablica 5. Dobna struktura stanovništva prema službenim popisima stanovništva iz 2011. i 2021. godine.....	16
Tablica 6. Upisani u ustanove predškolskog odgoja, osnovne i srednje škole, visokoobrazovne ustanove na području županije te studenti prema prebivalištu u obrazovnoj godini 2022./23.	18
Tablica 7. Uzgoj poljoprivrednih gospodarstva u 2023. godini u ha	20
Tablica 8. Kupoprodaja i prosječna cijena po m ² prema vrsti nekretnina u 2022. i 2023. godini	24
Tablica 9. Dolasci i noćenja turista u Virovitičko-podravskoj županiji 2013.-2023. godine.....	25
Tablica 10. Noćenja u komercijalnim i nekomercijalnim smještajnim objektima u Virovitičko-podravskoj županiji u 2023. godini.....	25
Tablica 11. Demografska usporedba VPŽ 2011. i 2021. godine.....	40
Tablica 12. Ekonomska usporedba VPŽ 2011. i 2021. godine	40